

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลพื้นฐานซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมในขั้นต้น และเก็บเพิ่มเติมในระยะหลังเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในผลการวิเคราะห์ข้อมูลปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ประกอบด้วยข้อมูลต่างๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลระดับโรงเรียน ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. โรงเรียนพันธรัก (นามสมมุติ)
2. ศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กตาบอดและครอบครัว (ศูนย์อี โอ)
3. โครงการเรียนร่วมเด็กตาบอดวัยก่อนประถมศึกษา

ตอนที่ 2 ข้อมูลระดับชั้นเรียนและตัวบุคคล ประกอบด้วย

1. ข้อมูลเกี่ยวกับชั้นอนุบาล 2 ได้แก่
 - 1.1 สภาพทั่วไปทางกายภาพ
 - 1.2 กิจกรรมการเรียนการสอน
 - 1.3 กรณีศึกษา : น้องเนย (นามสมมุติ) เด็กที่มีสายตามองเห็นเลือนลาง
 - 1.4 ครูผู้สอน
 - 1.5 นักเรียนปกติ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับชั้นอนุบาล 3 ได้แก่
 - 2.1 สภาพทั่วไปทางกายภาพ
 - 2.2 กิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.3 กรณีศึกษา : น้องน้อย (นามสมมุติ) เด็กตาบอด และ น้องนุช (นามสมมุติ) เด็กตาบอด
 - 2.4 ครูผู้สอน
 - 2.5 นักเรียนปกติ

ตอนที่ 1 ข้อมูลระดับโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนพันธวัช

โรงเรียนพันธวัชเป็นโรงเรียนที่มีการกำหนดแนวการจัดการจัดประสบการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้เหมาะสมสำหรับกลุ่มนักเรียนของตนเอง โดยนำหลักวิชาการและทฤษฎีต่างๆมาทดลองใช้ในโรงเรียนเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่ผู้สนใจ ดังนั้นในแต่ละปีจึงมีผู้สนใจจากหลายๆแห่งเข้ามาเยี่ยมชมการเรียนการสอนของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นสถานที่ที่ให้นักศึกษาวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย ได้เข้ามาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยมาสังเกตการสอน หรือมาทดลองสอนได้ตลอดทั้งปี ดังนั้นนักเรียนที่นี้จึงคุ้นเคยกับการมีบุคคลแปลกหน้าเข้ามาอยู่ในชั้นเรียนเพื่อมาผลัดเปลี่ยนกันสอนหรือสังเกตการสอน และมีส่วนทำให้ผู้วิจัยเข้าไปทำความเข้าใจและสังเกตพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคมตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้สะดวกมากขึ้น

ลักษณะของโรงเรียนโดยทั่วไป ปัจจุบันอาคารเรียนของนักเรียนมี 4 หลัง และมีบางส่วนที่กำลังปรับปรุงก่อสร้างใหม่ โดยที่ 2 อาคารแรกมีลักษณะเป็นบ้านซึ่งใช้เป็นชั้นเรียนของนักเรียนเนอร์สเซอร์ อาคารต่อมาเป็นไม้ชั้นเดียวใช้เป็นชั้นเรียนของนักเรียนอนุบาลปีที่ 1 มีทั้งหมดห้าห้องกับห้องธุรการ ด้านหน้าของอาคารดังกล่าวเป็นสนามเด็กเล่นซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง อาคารสุดท้ายมีลักษณะเป็นตึก 4 ชั้น โดยที่ 3 ชั้นแรกใช้เป็นชั้นเรียนของนักเรียนอนุบาลปีที่ 1, 2 และ 3 ชั้นแรกแบ่งเป็นชั้นอนุบาลปีที่ 1 หนึ่งห้อง, ชั้นอนุบาลปีที่ 2 สองห้องและห้องสมุดของเล่น ชั้นที่สองเป็นชั้นเรียนของอนุบาลปีที่ 2 อีกสองห้อง(ชั้นเรียนของอนุบาลปีที่ 1, 2 มีทั้งหมดหกห้อง) รวมกับห้องคอมพิวเตอร์ และศูนย์บริการให้การช่วยเหลือเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นและครอบครัว ชั้นที่สามเป็นชั้นเรียนของนักเรียนอนุบาลปีที่ 3 ทั้งหมดซึ่งมีจำนวนหกห้องเช่นเดียวกัน

ห้องเรียนแต่ละห้องมีโครงสร้างเหมือนกัน คือ เป็นห้องสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีประตู 2 บานฝั่งตรงข้ามเป็นหน้าต่างไม้ทึบ ภายในด้านผนังที่เหลือด้านหนึ่งเป็นกระดานดำและมีป้ายนิเทศขนาดด้านข้างสองด้านเช่นเดียวกับชั้นเรียนโดยทั่วไป ความแตกต่างของแต่ละห้องจึงขึ้นกับการตกแต่งภายในซึ่งเป็นไปตามความคิดของอาจารย์ประจำชั้นแต่ละท่าน

ห้องเรียนแต่ละห้องมีครูประจำชั้น 1 คน, นักศึกษาฝึกสอน 1 หรือ 2 คน และพี่เลี้ยงอีก 1 คน นักเรียนชาย-หญิงในแต่ละห้องมีประมาณห้องละ 30 คน โดยมีระบบการเลื่อนชั้นใหม่ที่เป็นนักเรียนมาจากห้องเดิม

ปัจจุบันโรงเรียนได้มีการปรับปรุงหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยที่แก้ไขใหม่ (2539) เป็นหลักสูตรการสอนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยแบ่งหัวข้อการเรียนการสอนออกเป็นหน่วยต่างๆในแต่ละสัปดาห์ซึ่งบูรณาการเนื้อหาวิชาต่างๆ ได้แก่ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติศึกษา พละนันทย ศิลปศึกษา ดนตรีและการเคลื่อนไหว ลักษณะการจัดกิจกรรมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตารางการจัดกิจกรรมประจำวันหลักๆมีดังนี้

08.00-08.30 น.	การเล่นเสรีภายในห้องเรียน
08.30-09.00 น.	เข้าแถวหน้าชั้นเรียนของตนเอง เคารพธงชาติ สวดมนต์และฝึกกฤษฎีการบริหาร
09.00-09.15 น.	เดินแถวเข้าห้องน้ำ ทำกิจธุระส่วนตัว และเดินแถวเข้าชั้นเรียน
09.15-10.00 น.	กิจกรรมกลุ่ม (ในที่นี้คือ กิจกรรมวงกลม) โดยนักเรียนสามารถเลือกที่นั่งได้เองตามใจชอบ เริ่มด้วยครูชวนชื่อนักเรียนตามบัญชีเรียกชื่อ สันทนา ชักถาม ประกอบการนำเสนอสื่อประเภทภาพและของจริงต่างๆ ตามแผนการสอนในหน่วยการเรียนแต่ละสัปดาห์
10.00-10.15 น.	พัก ดื่มนมและรับประทานอาหารเช้า
10.15-11.00 น.	กิจกรรมตามโต๊ะงาน, การเล่นตามมุมต่างๆหลังจากที่ทำงานตามโต๊ะงานเสร็จแล้ว(กิจกรรมเสรี) และ/หรือบางวันอาจมีกิจกรรมเสริมพิเศษวิชาใดวิชาหนึ่งตามตารางสอนก็จะไปเรียนวิชานั้นๆ*
11.30-11.45 น.	กิจกรรมสงบ (มักเป็นการฟังครูเล่านิทาน)
11.45-14.00 น.	รับประทานอาหารเช้ากลางวัน เปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดนอน และนอนพักผ่อน
14.00-14.30 น.	ตื่นนอน เปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดนักเรียน และรับประทานอาหารเช้า
14.30-15.30 น.	กิจกรรมเสรี (ในช่วงบ่ายนี้มักเป็นการเล่านิทานให้นักเรียนฟัง, เล่นเกม, ให้นักเรียนทำงานที่ยังทำไม่เสร็จในช่วงเช้า หรือให้นักเรียนเล่นอิสระตามมุมต่างๆ) และ/หรือกิจกรรมเสริมพิเศษตามตารางสอน

*ในแต่ละสัปดาห์จะมีกิจกรรมเสริมพิเศษ ดังนี้ ดนตรี พลศึกษา วายน้า ห้องสมุดของเล่น และคอมพิวเตอร์ (อนุบาลปีที่ 1 ไม่ได้เรียนวายน้า, อนุบาลปีที่ 3 ไม่ได้เข้าห้องสมุดของเล่นเพราะเน้นการเรียนวิชาการมากขึ้น และพลศึกษาเรียนสัปดาห์เว้นสัปดาห์เนื่องจากมีครูผู้สอนเพียงท่านเดียว)

ลักษณะกิจกรรมต่างๆที่กำหนดในตารางกิจกรรมประจำวันแต่ละกิจกรรมซึ่งได้แก่ กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมเสรี กิจกรรมสงบ มีจุดมุ่งหมายและรายละเอียด ดังนี้

1. **กิจกรรมกลุ่ม** เป็นการจัดกิจกรรมที่ครูเป็นผู้กำหนดและจัดเตรียมเนื้อหาต่างๆที่ ต้องการให้เด็กได้รู้มานำเสนอในลักษณะการสนทนา พูดคุย ซักถาม ประกอบกับการใช้เทคนิคการสอนแบบต่างๆ เพื่อนำเด็กไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ เทคนิคการสอนแบบต่างๆ เช่น การท่องคำคล้องจอง ปริศนาคำทาย การถาม-ตอบ การสาธิต การทดลอง การร้องเพลง การเล่นเกม เป็นต้น นอกจากนี้ กิจกรรมกลุ่มยังรวมไปถึงการฝึกให้เด็กเคลื่อนไหวตามจังหวะและเพลงในห้องดนตรี การนำเด็กเล่นเกมหรือ ออกกำลังกายกลางแจ้ง และกิจกรรมพลศึกษา เป็นต้น

จากการสังเกต พบว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมกลุ่มส่วนใหญ่ครูผู้สอนมีบทบาทมากกว่า ในลักษณะการอธิบาย และการสาธิต สลับกับการท่องคำคล้องจองหรือการร้องเพลงในกรณีเด็กเริ่ม ส่งเสียงดังและต้องการกระตุ้นให้เด็กกลับมาสนใจการเรียนอีกครั้ง ทั้งนี้ขึ้นกับวิธีการสอนของครูแต่ละท่าน มีการเรียกนักเรียนผลัดกันออกมาร่วมกิจกรรมหน้าชั้นเรียนทุกครั้งแต่มีทำไม่ได้ไม่ทั่วถึง เนื่องจากการร่วม กิจกรรมจะทำครั้งละ 1-4 คนแต่มีนักเรียนจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนคุยหรือ เล่นกันทำให้ความสนใจในการเรียนลดลง

การจัดเก้าอี้หรือที่นั่งสำหรับกิจกรรมกลุ่มนี้ มักจัดเก้าอี้เรียงเป็นครึ่งวงกลม ในกรณีที่มี เด็กในห้องจำนวนมากอาจจัดเรียงซ้อนเป็นสองแถว บางครั้งเมื่อจัดกิจกรรมกลุ่มที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ จะจัดให้นั่งรวมกลุ่มกันที่พื้นตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการนั่งที่พื้นบ้างในกรณีที่เก้าอี้ยืนอยู่นอก ห้อง เนื่องจากต้องเตรียมไว้สำหรับรับประทานอาหารกลางวัน

2. **กิจกรรมเสรี** เป็นกิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้เพื่อให้เด็กได้เพิ่มพูนทักษะและพัฒนาด้าน ต่างๆ กิจกรรมดังกล่าวจัดในรูปของกิจกรรมกลุ่มย่อยที่เด็กจะได้ทำงานตามที่ครูกำหนดเป็นโต๊ะๆ โต๊ะละ ประมาณ 5-6 คน งานที่มอบหมายมักเป็นงานรายบุคคลที่เด็กแต่ละคนต่างคนต่างทำ กิจกรรมตามโต๊ะงาน บางอย่างเป็นงานที่เด็กต้องทำทุกคนมักเป็นแบบฝึกเกี่ยวกับวิชาทักษะคณิตศาสตร์ ภาษาไทย และการ เตรียมความพร้อม เช่น ฝึกการสังเกต ฝึกทักษะการเขียน และมีกิจกรรมตามโต๊ะงานบางอย่างที่เป็น กิจกรรมเสรีเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกทำ เช่น งานศิลปะประดิษฐ์ เกมการศึกษา เครื่องเล่น สัมผัส เป็นต้น

จากการสังเกต พบว่า ในแต่ละวันเด็กทุกคนส่วนใหญ่จะได้ทำคนละ 4-5 กิจกรรม หรือ 4-5 โต๊ะงาน โดยทุกคนจะได้ทำแบบฝึกคณิตศาสตร์ ภาษาไทย และการเตรียมความพร้อมทุกคนเนื่องจาก ครูผู้สอนดูแลในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ครูผู้สอนจะทราบดีว่า มีนักเรียนคนใดยังไม่ได้ทำ เนื่องจากมีแบบฝึก เหลืออยู่และจะถามว่านักเรียนว่า คนใดยังไม่ได้ทำเพื่อเป็นการเตือน หรือทราบจากการดูชื่อจากแบบฝึกที่ ครูเขียนชื่อเด็กเตรียมไว้ทุกแผนแล้ว กิจกรรมตามโต๊ะงานที่เด็กมักเลือกทำและเป็นกิจกรรมที่เด็กชอบ ได้แก่ งานศิลปะประดิษฐ์ ส่วนกิจกรรมเกี่ยวกับเกมการศึกษามักได้รับความสนใจน้อย

นอกจากนี้กิจกรรมเสริ้งรวมถึงการเล่นตามมุม เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กเล่นตามมุมต่างๆหลังจากที่ทำกิจกรรมตามโต๊ะงานเสร็จแล้ว ได้แก่ มุมบล็อก มุมบ้าน มุมบทบาทสมมุติ มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ และมุมดนตรี ลักษณะการจัดมุมดังกล่าวสังเกตได้ว่ามักไม่เปลี่ยนทั้งตำแหน่งที่ตั้งและอุปกรณ์ต่างๆ

3. **กิจกรรมสงบ** เป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อความผ่อนคลายก่อนเตรียมตัวรับประทานอาหาร ลักษณะกิจกรรมได้แก่ การฟังนิทาน การเล่นเกม การท่องคำคล้องจอง หรือปริศนาคำทาย จากการสังเกต พบว่า ครูผู้สอนมักเล่นนิทานให้เด็กฟังเป็นส่วนใหญ่

ศูนย์บริการช่วยเหลือเด็กตาบอดและครอบครัว (EARLY INTERVENTION CENTER)

ศูนย์บริการเด็กตาบอดและครอบครัว หรือศูนย์ อี ไอ เป็นฝ่ายบริการฝ่ายหนึ่งของศูนย์การศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ แห่งสถาบันราชภัฏสวนดุสิต(ฝ่ายบริการระยะแรกเริ่มเด็กพิการ 0-7ปี และครอบครัว) ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 โดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. ให้บริการทางการศึกษาแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นและเด็กพิการซ้ำซ้อนเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาในระบบการศึกษาปกติ
2. ให้บริการช่วยเหลือครอบครัวเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นและเด็กพิการซ้ำซ้อนทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและเขตใกล้เคียง
3. พัฒนาและดำเนินโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นและเด็กพิการซ้ำซ้อนอายุ 0-7 ปี แก่ครูและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. เป็นรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่สถาบันและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง
5. พัฒนาและดำเนินโครงการเรียนร่วมในระดับปฐมวัยและประถมศึกษา

ปัจจุบันมีเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวน 126 คน แบ่งเป็นมารับบริการที่ศูนย์, รับบริการทางไปรษณีย์และรับบริการเรียนร่วม ในแต่ละวันครูที่รับผิดชอบเด็กที่มาใช้บริการที่ศูนย์จะมีเด็กที่ตนเองรับผิดชอบจำนวนคนละ 3 คน และในเด็กแต่ละคนครูจะทำโปรแกรมการสอนรายบุคคลที่ตนรับผิดชอบ เนื่องจากศูนย์ อี ไอนี้มีลักษณะค่อนข้างเฉพาะตัว ต้องมีการดำเนินการอย่างรวดเร็ว ทางสถาบันจึงให้ศูนย์ อี ไอนี้ขึ้นกับสำนักงานอธิการบดี

โครงการเรียนร่วมเด็กตาบอดวัยก่อนประถมศึกษา

ในส่วนของการเรียนร่วมระดับอนุบาล ซึ่งเป็นฝ่ายบริการฝ่ายหนึ่งของศูนย์การศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์เช่นเดียวกัน (ฝ่ายบริการสนับสนุนนักเรียนพิการเรียนร่วมระดับอนุบาล, ประถมศึกษา, มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา) โดยได้ตั้งเป็นโครงการเรียกว่า "โครงการเรียนร่วมเด็กตาบอดวัยก่อนประถมศึกษา" มีความเป็นมาคือ หลังจากที่ศูนย์ อี ไอได้ให้บริการเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นและครอบครัว

โดยได้เตรียมความพร้อมเด็กในด้านต่างๆจนมาถึงระดับที่เด็กสามารถเข้าเรียนร่วมในระบบการศึกษาปกติได้แล้ว ทางศูนย์โฮได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะต้องจัดทำโครงการเรียนร่วมเพื่อสร้างระบบการส่งต่อ (Referral System) ที่ถูกต้องต่อไปเพื่อให้เด็กดั่งกล่าวที่มีความพร้อมมีโอกาสเข้าไปเรียนในระดับสูงขึ้นในระบบโรงเรียนปกติต่อไป โครงการเรียนร่วมดังกล่าวจึงได้ก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน คือ

1. เพื่อเป็นการริเริ่มสร้างระบบการส่งต่อทางการศึกษาให้กับเด็กพิเศษของศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กตาบอดและครอบครัว
2. เพื่อเผยแพร่และส่งเสริมให้หน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้นำเอารูปแบบตัวอย่างที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับปรัชญาในการจัดเรียนร่วมไปใช้เป็นแนวทาง
3. เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนบุคคลทุกระดับในสังคมให้มีความเข้าใจและปฏิบัติต่อบุคคลพิการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
4. เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นตามหลักมนุษยธรรมอันสอดคล้องกับการเรียกร้องของสหประชาชาติในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All)
5. เพื่อให้นักศึกษาฝึกหัดครูมีแหล่งฝึกปฏิบัติเรื่องการเรียนร่วม
6. เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กปกติและเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก กล่าวคือ เพื่อให้เด็กเรียนรู้ที่จะยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลตั้งแต่วัยเยาว์ รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนพัฒนาทักษะในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การดำเนินการเตรียมความพร้อมเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น มีดังนี้

1. การประเมินพัฒนาการ และเตรียมเด็กในด้านต่างๆระหว่างที่เด็กอยู่ที่ศูนย์

เมื่อเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมาที่ศูนย์โฮเป็นครั้งแรก เด็กดังกล่าวจะได้รับการประเมินพัฒนาการ ในแบบประเมินพัฒนาการจะแบ่งหัวข้อออกเป็น 6 ด้าน คือ กล้ามเนื้อมัดใหญ่, กล้ามเนื้อ-มัดเล็ก, วิชาการ, สังคมและการช่วยเหลือตนเอง และเมื่อเข้ามาใช้บริการแล้วก็จะได้รับการประเมินทักษะในด้านดังกล่าวอีกเป็นระยะๆ

ในด้านวิชาการจะเตรียมเด็กให้รู้จักและเขียนอักษรเบรลล์ ได้แก่ พยัญชนะไทย สระต่างๆ สามารถนำมาผสมเป็นคำง่ายๆได้ สอนให้รู้จักตัวเลข นอกจากนี้ก็จะสอนให้รู้จักสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว

ในด้านการช่วยเหลือตนเอง จะเตรียมเด็กให้รู้จักสามารถช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุดในเรื่อง การรับประทานอาหาร การแต่งตัว การเข้าห้องน้ำ ฯลฯ ไม่จำเป็นที่เด็กจะต้องทำได้คล่องเพราะเมื่อเด็กเข้าไปเรียนร่วมเด็กจะสามารถปรับตัวได้ และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นบางครั้งเด็กปกติก็จะช่วย

2. การประเมินพัฒนาการ และบรรจุเข้าชั้นเรียนร่วมที่เหมาะสม

การประเมินพัฒนาการเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในด้านต่างๆดังกล่าว ศูนย์จะดูพัฒนาการเด็กตลอดระยะเวลา ทุกปลายปีการศึกษาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะพิจารณาเด็กเป็นรายบุคคล เมื่อเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นคนใดมีพัฒนาการในด้านต่างๆดังกล่าวครบทุกด้านอยู่ในเกณฑ์ที่พอจะเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติได้หรือไม่จำเป็นต้องครบถ้วนดีทั้งหมด คือดูรวมๆแล้วสามารถไปเรียนร่วมได้(ดูทั้งความพร้อมและระดับอายุที่เหมาะสมที่จะอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1, 2 หรือ 3) ศูนย์จะเตรียมดำเนินการส่งเด็กดังกล่าวเข้าเรียนร่วมในปีการศึกษาต่อไป และถ้าเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นคนใดยังไม่มีความพร้อมเพียงพอก็ต้องอยู่ฝึกที่ศูนย์ต่อ บางคนเมื่อได้รับการฝึกหรือส่งเข้าเรียนร่วมแล้วแต่ยังมีพัฒนาการที่ไม่ดีพอไม่สามารถเรียนร่วมในชั้นประถมศึกษาต่อไปได้และมีอายุถึงเกณฑ์การศึกษามากบังคับก็ต้องส่งเด็กเข้าไปเรียนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะ เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด เป็นต้น ทั้งนี้ผู้พิจารณาเด็กก่อนที่จะส่งไปเรียนร่วมได้แก่ ครูประจำชั้น, ครูทุกคนจากศูนย์ อี ไอ, หัวหน้าศูนย์ อี ไอ, หัวหน้าและรองหัวหน้าศูนย์การศึกษาพิเศษ และพ่อแม่ของเด็ก

ขั้นตอนในการส่งเด็กเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนพันธรัก ทางศูนย์จะเสนอชื่อเด็กส่งไปยังผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษ จากนั้นก็ผ่านไปยังคณบดีคณะครุศาสตร์ คณบดีส่งไปสำนักงานอธิการบดี เมื่อได้รับการอนุมัติก็จะส่งเรื่องมายังโรงเรียนพันธรักเป็นขั้นตอนสุดท้าย

3. การเตรียมเด็กในชั้นเรียนร่วม

เมื่อเด็กได้รับการอนุมัติให้เข้าเรียนร่วมได้แล้ว ก่อนที่จะส่งเด็กเข้าเรียนร่วมศูนย์มีนโยบายที่จะเตรียมเด็กปกติในชั้นเรียนร่วมด้วย กล่าวคือ ต้องคุยกับเด็กปกติก่อนว่า ทำไมเพื่อนถึงมองไม่เห็น เราจะเล่นและช่วยเหลือเพื่อนได้อย่างไร เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากการให้สัมภาษณ์ของครูประจำชั้นผู้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเรียนร่วม กล่าวถึงการเตรียมเด็กปกติว่า "ก่อนที่จะมาเรียน 1 อาทิตย์ก็บอกเด็กปกติว่า มีผู้หญิง 2 คนมองไม่เห็นมาเรียนร่วม มีอะไรก็ให้ช่วยเหลือ พาไปเข้าห้องน้ำ ทานข้าว ของเล่นอยู่มุมไหนใครจะช่วยก็พาไป" ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การเตรียมเด็กปกติในชั้นเรียนร่วมนั้นเป็นเพียงการบอกเล่าจากครูประจำชั้นให้เด็กปกติได้ทราบเท่านั้น การเตรียมความรู้ และความเข้าใจในทางปฏิบัติยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งในทางปฏิบัติครูพิเศษจากศูนย์ อี ไอ ยังไม่ได้เข้ามามีบทบาทมากนัก

4. การอำนวยความสะดวกของศูนย์ อี ไอ แก่ครูประจำชั้นระหว่างการเรียนรู้ร่วม

ในส่วนหน้าที่ที่ครูจากศูนย์ อี ไอ (ครูพิเศษ) ต้องเข้ามาช่วยครูประจำชั้น คือ เข้ามาช่วยในช่วงที่เรียนวิชาการ เช่น การทำแบบฝึกหัดวิชาภาษาไทย, คณิตศาสตร์ หรือแบบฝึกเตรียมความพร้อม เพราะเด็กดังกล่าวมีความจำกัดในการมองเห็นตัวหนังสือจึงต้องใช้อักษรเบรลล์ช่วยในการเรียน และครูประจำชั้นก็ไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นในช่วงเข้าก่อนเข้าเรียน ครูพิเศษจึงมีบทบาท ดังนี้

1) เข้ามาขอแบบฝึกหัดที่จะเตรียมสอนในวันนั้นจากครูประจำชั้นเพื่อกลับไปปรับให้เป็นอักษรเบรลล์ หรือถ้าเป็นรูปภาพก็จะปรับโดยทำเป็นโครงร่างให้เด็กสามารถสัมผัสได้

2) เข้ามาช่วยสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในช่วงที่เด็กกำลังทำแบบฝึกตามโต๊ะงานต่างๆ เมื่อสอนเสร็จอาจตรวจงานเด็กทันที และบอกให้เด็กทราบว่าใครทำถูกหรือผิดในข้อใด หรือนำงานที่เด็กทำเสร็จกลับไปตรวจที่ศูนย์โดยให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้ทำกิจกรรมอื่นๆในห้องเรียนต่อไป ถ้าวันใดที่ครูพิเศษไม่ต้องรีบไปดูแลเด็กคนอื่นที่ศูนย์ก็จะมีเวลามากช่วยให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเรียนร่วม(น้องน้อย และน้องนุช) ได้ทำกิจกรรมตามโต๊ะงานอื่นๆ เช่นงานศิลปะประดิษฐ์นอกเหนือจากการเรียนวิชาการซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก

จากการสอบถามจากครูประจำชั้นพบว่า ครูประจำชั้นท่านใดที่เคยสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเรียนร่วมมาก่อนก็มักได้สอนเด็กดังกล่าวในปีต่อไปด้วย จากการสังเกตพบว่าครูจากศูนย์อี โอนไม่ได้เข้ามาช่วยครูประจำชั้นในห้องเด็กที่มีสายตามองเห็นเลือนลางเรียนร่วม(ชั้นอนุบาล 2)แต่อย่างใด เพียงแต่ถามครูประจำชั้นว่า เด็กที่มีสายตามองเห็นเลือนลาง(น้องเนย)เป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรหรือไม่ เมื่อครูประจำชั้น ตอบว่าไม่มีปัญหาอะไร ประกอบกับจำนวนครูจากศูนย์อี โอนมีน้อย มีหน้าที่ดูแลทั้งเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่ศูนย์เองและดูแลเด็กตาบอดที่เรียนร่วม นอกจากนี้การเรียนการสอนในชั้นนี้ (อนุบาล 2)ยังไม่เน้นวิชาการมากนัก เน้นการเรียนเตรียมความพร้อมเป็นส่วนใหญ่จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่มีครูจากศูนย์มาช่วยในช่วงการทำแบบฝึกหัด

ผลการดำเนินงานของโครงการในอดีตมาจนถึงปัจจุบันจากการให้สัมภาษณ์ของหัวหน้าฝ่ายบริการงานบริการระยะแรกเริ่มเด็กพิการอายุ0-7ปีและครอบครัว กล่าวว่า ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีสามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นรุ่นแรกที่ส่งไปเรียนร่วมปัจจุบันก็เรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แล้ว ซึ่งในแต่ละช่วงก็อาจมีปัญหาบ้างแต่ก็ค่อยๆแก้ไขปัญหาไปจนสามารถผ่านมาได้ เช่น จากที่ไม่มีครูการศึกษาพิเศษไปประจำที่โรงเรียนดังกล่าวเลยก็สามารถหาอัตรามาบรรจุได้ หากห้องสอนเสริมและมีอุปกรณ์ที่จำเป็นให้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ข้อมูลระดับชั้นเรียนและตัวบุคคล

1. ชั้นอนุบาล 2

สภาพโดยทั่วไปทางกายภาพ

ห้องของน้องเนยตั้งอยู่บนชั้นแรกของอาคารตึก 4 ชั้น ภายในห้องเรียนจัดเนื้อที่สำหรับวางอุปกรณ์ของเล่น โต๊ะครูประจำชั้นหรือชั้นต่างๆชิดฝาผนัง โดยเนื้อที่กลางห้องใช้สำหรับทำกิจกรรมร่วมกัน ชั้นวางอุปกรณ์ของเล่นมีของเล่นที่แบ่งประเภทไว้ค่อนข้างชัดเจน เรียกว่ามุม ซึ่งมีอุปกรณ์ที่ค่อนข้างตายตัว มุมต่างๆดังกล่าว ได้แก่ มุมเครื่องเล่นสัมผัสซึ่งมีอุปกรณ์พวกตัวต่อแบบต่างๆใส่ในตะกร้าพลาสติกวางอยู่ตามชั้นเตี้ยๆ, มุมบทบาทสมมติซึ่งมีตุ๊กตา เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า เครื่องครัวต่างๆ ผลไม้พลาสติก โทรศัพท์และกลองใบเล็ก มุมหนังสือ ซึ่งเป็นชั้นวางหนังสือสำเร็จรูปที่พับเข้าหากันได้ตั้งอยู่มุมห้องด้านขวาของกระดานดำ มุมนี้หลังจากรับประทานอาหารเช้าเรียบร้อยแล้วใช้เป็นที่เล่านิทานโดยที่ครูจะนั่งเก้าอี้หันหลังให้ชั้นวางหนังสือส่วนเด็กก็นั่งเก้าอี้เช่นเดียวกันและหันหน้ามาทางครู เนื่องจากมุมนี้เป็นมุมที่คับแคบทำให้เวลาจัดเก้าอี้เพื่อฟังนิทานต้องนั่งเป็นแถวซ้อนกันประมาณห้าแถว ประกอบกับระดับการนั่งของครูกับการนั่งของนักเรียนเกือบจะเท่ากันจึงเป็นอุปสรรคต่อนักเรียนที่นั่งอยู่แถวหลังๆขณะที่ฟังนิทานเพราะถูกคนนั่งหน้าบังทำให้มองไม่เห็นหนังสือนิทานที่ครูกำลังถือเล่าอยู่โดยเฉพาะน้องเนยซึ่งเป็นเด็กที่มีสายตา มองเห็นเลือนลาง มีผลทำให้ลดความตั้งใจฟังซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง

กิจกรรมการเรียนการสอนและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยทั่วไป

ลักษณะกิจกรรมต่างๆโดยทั่วไปที่ครูและนักเรียนปฏิบัติในแต่ละวันมีดังนี้

ช่วงเช้า ก่อนเข้าชั้นเรียน นักเรียนคนใดที่มาถึงก่อนสามารถหยิบของเล่นที่วางไว้ตามมุมต่างๆ มาเล่นได้ตามใจชอบ ของเล่นส่วนใหญ่ที่นักเรียนชายชอบเล่นได้แก่ ตัวต่อประเภทต่างๆซึ่งมักจะต่อเป็น ตาบ, ปืน และนำมาต่อสู้กัน เด็กนักเรียนหญิงมักไปเล่นที่มุมบทบาทสมมติบ้าง คุยกันบ้าง นำขนมที่ซื้อขึ้นมา รับประทาน หรือนำของที่เอามาจากบ้านมาวาดเพื่อนๆ เช่น ที่คาดผม ลิปสติค ตลับแป้ง เมื่อนักเรียนได้ยินเสียงเพลงเก็บของเล่นทุกคนจะทราบทันทีว่าได้เวลาเข้าแถวแล้วก็จะเก็บของเล่นที่ตนเองเล่นอยู่และนำไปวางเก็บเข้าที่เรียบร้อยโดยมีครูคอยดูแลอยู่เพื่อความเรียบร้อย จากนั้นบางคนก็จะไปเข้าห้องน้ำ และออกมายืนเข้าแถวหน้าชั้นเรียน ระหว่างนี้ภายในห้องเรียนที่เลี้ยงจะจัดเก้าอี้ให้เป็นครึ่งวงกลมเพื่อเตรียมเรียน กิจกรรมกลุ่มหลังจากเข้าแถวเสร็จแล้ว

น้องเนยมักมาโรงเรียนในระหว่างที่เพื่อนๆกำลังเข้าแถวอยู่หรือมาก่อนเวลาเข้าแถวเพียงเล็กน้อย จึงไม่ได้มีการเล่นหรือมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนๆในช่วงนี้

กิจกรรมที่ทำระหว่างเข้าแถวตอนเช้าคือ มีครูประจำจากส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการโดยที่ครูประจำชั้นและครูฝึกสอนคอยดูแลนักเรียนของตนอยู่ที่ห้อง ครูดังกล่าวดำเนินการโดยพูดคุยกับนักเรียนเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญในช่วงนั้นๆ และเนื้อหาเกี่ยวกับบทเรียนที่นักเรียนจะต้องเรียนในหน่วยต่างๆ ของแต่ละสัปดาห์โดยอาจมีเพลงหรือคำคล้องจองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนและให้นักเรียนร้องหรือท่องตาม หลังจากพูดคุยเสร็จแล้วก็จะเป็นการเคารพธงชาติ สวดมนต์ และออกกายบริหารซึ่งจะมีเพลงประจำให้ทำเหมือนกันทุกวัน น้องเนยจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวตลอดทั้งกิจกรรมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการร้องเพลงและการท่องคำคล้องจอง กล่าวคือ น้องเนยมักร้องเพลงและท่องคำคล้องจองประกอบท่าทางไปด้วยขณะที่เพื่อนบางคนร้องเพลงอย่างเดียวหรือยืนเฉยๆ ไม่ได้ร่วมกิจกรรม เมื่อจบกิจกรรมเข้าแถวครูผู้สอนจะพานักเรียนเดินเป็นแถวไปเข้าห้องน้ำเพื่อทำกิจธุระส่วนตัวและเดินกลับเข้าห้องเรียนเพื่อเรียนกิจกรรมกลุ่มต่อไป

ในช่วงกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมวงกลม เมื่อนักเรียนคนใดเข้าห้องเรียนแล้วก็จะเลือกนั่งเก้าอี้ตัวใดก็ได้ จากนั้นครูผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาฝึกสอนก็จะชวนชื่อนักเรียนและเริ่มให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆ ตามแผนการสอนที่ได้เตรียมไว้ ซึ่งนักเรียนที่นั่งไกลครูมักคุยหรือเล่นกัน ส่วนน้องเนยมักเลือกที่นั่งใกล้กับเพื่อนผู้หญิงมากกว่าเพื่อนผู้ชาย โดยที่นั่งไกลใครก็ได้ไม่เฉพาะเจาะจงและนั่งตำแหน่งไหนของเก้าอี้ก็ได้เช่นกัน ในระยะแรกน้องเนยมักเลือกที่นั่งใกล้ครูเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาก็ที่นั่งไกลออกไปบ้างหรือนั่งใกล้บ้างถ้าที่ว่าง(ส่วนน้อย) ถ้าวันใดที่นั่งไกลก็มักคุยกับเพื่อนที่นั่งใกล้ตน หรือมองเพื่อนที่กำลังคุยหรือเล่นกัน ส่วนครูประจำชั้นจะนั่งทำงานอยู่ที่โต๊ะของตนเองและลงมาควบคุมนักเรียนบ้างบางเวลาที่นักเรียนคุยหรือเล่นกันเสียงดังไม่ฟังครูฝึกสอน เข้ามาช่วยบ้างเวลาที่นักเรียนทำงานตามโต๊ะกิจกรรม และคอยให้คำปรึกษาเป็นครั้งคราวเมื่อครูฝึกสอนมาถาม หรือออกไปทำธุระข้างนอกแต่มีเป็นส่วนน้อย ดังนั้นบทบาทการสอนส่วนใหญ่ในแต่ละวัน(ถ้าอยู่ในห้องเรียนไม่ใช่วิชาพิเศษ)ครูฝึกสอนจึงมีบทบาทมากกว่าครูประจำชั้น ครูประจำชั้นจะเป็นเพียงผู้ดูแลอยู่ห่างๆ เท่านั้น โดยที่ครูประจำชั้นสอนเพียงวันเดียวคือวันศุกร์ของแต่ละสัปดาห์

หลังจากกิจกรรมวงกลมแล้วนักเรียนจะพักดื่มนมและรับประทานของว่าง จากนั้นจึงแยกย้ายกันทำงานตามโต๊ะกิจกรรมที่ครูเป็นผู้กำหนด งานที่ได้รับมอบหมายในช่วงนี้แทบทุกกิจกรรมเป็นกิจกรรมรายบุคคล ทำให้เด็กต่างคนต่างทำแม้จะนั่งข้างๆ และอาจมีการพูดคุยกันบ้าง แต่แต่ละวันจะมีจำนวน

โต๊ะกิจกรรม 5-6 โต๊ะ และเล่นเสรีตามมุมต่างๆ หรือออกไปเรียนกิจกรรมพิเศษต่างๆตามตารางสอนของแต่ละวัน โต๊ะกิจกรรมแบ่งเป็น โต๊ะทำแบบฝึกเตรียมความพร้อม, โต๊ะทำแบบฝึกวิชาทักษะภาษาไทยหรือคณิตศาสตร์, โต๊ะทำศิลปะหรืองานประดิษฐ์, โต๊ะเกมการศึกษาและโต๊ะเครื่องเล่นที่เป็นตัวต่อพลาสติกแบบฝึกส่วนใหญ่ที่นำมาให้นักเรียนทำในแต่ละวันมีลักษณะเป็นแผ่นกระดาษสำหรับฝึกทักษะการสังเกต จำแนก จัดกลุ่ม หรือฝึกกลั่นเนื้อตา-มือ เช่น โยงเส้นจับคู่ภาพที่สัมพันธ์กัน, ภาพภาพหรือวงกลมภาพที่ต่างจากพวก, โยงเส้นต่อจุดตามลำดับตัวเลข, ระบายสี เป็นต้น กิจกรรมที่เสริมเข้ามามักเป็นการประดิษฐ์ศิลปะง่ายๆ โต๊ะกิจกรรมที่นักเรียนสนใจและแย่งกันไปทำมากที่สุดคือ โต๊ะระบายสีหรืองานประดิษฐ์ ส่วนนักเรียนชายชอบไปที่โต๊ะตัวต่อพลาสติก น้องเนยก็ชอบทำกิจกรรมที่โต๊ะระบายสีและงานประดิษฐ์เช่นเดียวกัน วิธีการให้เด็กเข้าไปทำงานตามโต๊ะกิจกรรมที่เป็นแบบฝึก คือ ครูผู้สอนเป็นคนเรียกชื่อนักเรียนคนใดจะได้ทำก่อนโดยเรียกชื่อตามที่เขียนไว้ที่ด้านล่างของแบบฝึกไว้แล้ว โต๊ะกิจกรรมที่เป็นงานประดิษฐ์หรือระบายสีก็จะเรียกเจาะจงเช่นเดียวกันเพราะมีฉันทัดที่เด็กจะแย่งกันทำก่อน ส่วนโต๊ะกิจกรรมอื่นแล้วแต่ความสมัครใจ โต๊ะที่นักเรียนมาเล่นน้อยที่สุดคือ โต๊ะเกมการศึกษาจนบางครั้งครูผู้สอนต้องกระตุ้นด้วยการให้รางวัลเป็นการบีบคั้นที่มือ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะของอุปกรณ์เกมการศึกษาที่มีลักษณะที่ไม่ดึงดูดให้นักเรียนอยากไปทำ คือ มักทำมาจากกระดาษเทาขาวเอามาตัดเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสเล็กๆและวาดภาพระบายสีซึ่งแม้จะเปลี่ยนเนื้อหาไปแต่ก็ยังเป็นลักษณะเหมือนเดิมเสมอจึงทำให้ไม่น่าสนใจประกอบกับวิธีสาธิตการเล่นของครูผู้สอนที่ค่อนข้างเร็วและ อุปกรณ์มีขนาดเล็กเมื่อนึกถึงการให้นักเรียนทุกคนในชั้นได้เห็นและเข้าใจการเล่นได้อย่างทั่วถึง นักเรียนที่นั่งข้างหลังมักไม่สามารถเห็นได้ชัดเจนโดยเฉพาะน้องเนยซึ่งมีความจำกัดในการมองเห็นอยู่แล้ว

กิจกรรมตามโต๊ะงานต่างๆดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ต่างคนต่างทำ ระหว่างทำกิจกรรมนักเรียนมักจะพูดคุยกับเพื่อนๆในโต๊ะเดียวกัน หรือตามการทำแบบฝึกที่ตนเองยังไม่เข้าใจ บางคนก็ดูงานเพื่อนและทำตาม หรืออาจถามครู มีการแบ่งของเล่นหรือหวงของบ้างในกิจกรรมโต๊ะเครื่องเล่นตัวต่อพลาสติก มีการลุกเดินเปลี่ยนโต๊ะทำกิจกรรมได้เองอย่างเสรี ส่วนน้องเนยจะชอบโต๊ะกิจกรรมศิลปะเป็นอย่างมาก ถ้าวันใดที่ตนเองยังไม่ได้รับเลือกให้ทำก่อนก็จะคอยดูว่าเมื่อไรที่เก้าอี้ว่างก็จะรีบไปนั่งแทนทันที และระหว่างทำกิจกรรมตามโต๊ะงานต่างๆ น้องเนยก็มักคุยกับเพื่อนๆในโต๊ะงานนั้นเช่นเดียวกัน นักเรียนคนใดที่ทำกิจกรรมตามโต๊ะงานครบแล้วก็จะไปเลือกเล่นของเล่นตามมุมต่างๆได้ หรือมักจับกลุ่มคุยหรือเล่นกันเป็นกลุ่มเล็กๆประมาณ 2-3 คนโดยมักเล่นกับเพื่อนที่เป็นเพศเดียวกับตน ซึ่งน้องเนยก็มักร่วมอยู่ในกลุ่มด้วยเช่นเดียวกับเด็กปกติคนอื่นในห้อง

ช่วงกลางวัน ก่อนรับประทานอาหารกลางวันเล็กน้อยพี่เลี้ยงจะยกโต๊ะทุกตัวออกไปวางหน้าห้องเพื่อให้เป็นที่รับประทานอาหารกลางวัน ช่วงนี้ถ้านักเรียนทำกิจกรรมอื่นๆในวันนั้นเสร็จแล้วและถาดอาหารยังไม่มาครูผู้สอนจะเสานิทานให้นักเรียนฟังจากหนังสือนิทานขนาดที่ไม่ใหญ่มากนัก โดยครูจะนั่งอยู่ที่เตียงเดี่ยวติดกับกระจกหลังห้องและให้นักเรียนนั่งที่พื้น นักเรียนส่วนใหญ่สนใจฟัง ส่วนนักเรียนที่ไม่ค่อยสนใจ

ฟัง หรือสนใจฟังแต่ในช่วงแรกๆคือ นักเรียนที่นั่งอยู่หลัง, นักเรียนที่ข้างๆ, นักเรียนที่แอบเอาขนมขึ้นมารับประทานซึ่งเมื่อเพื่อนข้างๆเห็นก็จะขอ หรือนักเรียนที่มีอายุต่ำกว่าเกณฑ์ น้องเนยเป็นหนึ่งในกรณีหลังที่มักไม่ค่อยสนใจฟังนิทานจนจบตลอดเรื่อง จะคุยและสนใจสิ่งรอบๆข้างมากกว่า

เมื่ออาหารพร้อมแล้วครูจะเรียกนักเรียนมารับผักกันเหมือนให้ไปใส่เองและเดินไปรับภาชนะอาหารซึ่งอยู่มุมของอาคารถัดจากห้องเรียนไปเล็กน้อย นักเรียนส่วนใหญ่ใส่เองได้ น้องเนยก็เช่นเดียวกัน นักเรียนจะเดินไปรับภาชนะอาหารและมาเลือกนั่งรับประทานที่เก้าอี้ตัวใดก็ได้หน้าห้องเรียนของตน หลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็จะเดินนำภาชนะอาหารไปเก็บไว้ในที่ที่จัดไว้ให้เอง จากนั้นจึงเข้าห้องเรียนถอดผ้ากันเปื้อนแขวนไว้ที่ราว ถอดชุดนักเรียนนำไปแขวนที่ราวอีกอันหนึ่ง หยิบชุดนอนและเปลี่ยนเป็นชุดนอน บางคนก็เปลี่ยนชุดเอง บางคนจะไปขอความช่วยเหลือจากครูทั้งจากครูประจำชั้นและครูฝึกสอนซึ่งคอยช่วยเหลือนักเรียนอยู่ บางคนครูก็เข้าไปช่วยเองซึ่งมักเป็นเด็กผู้ชายที่มีอายุน้อยหรือเด็กที่แต่งตัวซ้ำ เมื่อนักเรียนคนใดแต่งชุดนอนเสร็จแล้วก็จะไปประจำที่ที่นอนของตัวเองซึ่งจัดวางเรียงอยู่ในห้องเรียนนั่นเอง ก่อนนอนครูประจำชั้นจะนำนักเรียนสวดมนต์และอนุญาตให้นอนได้

ช่วงเวลาท้ายหลังจากตื่นนอน เมื่อนักเรียนตื่นนอนแล้วจะถอดชุดนอนของตนเองนำไปแขวนไว้ที่ราวเดิมและหยิบชุดนักเรียนมาใส่ นักเรียนคนใดที่ครูเคยช่วยตอนเปลี่ยนชุดนักเรียนเป็นชุดนอนเวลาเปลี่ยนชุดนอนเป็นชุดนักเรียนก็มักมาขอความช่วยเหลือจากครูเช่นเดียวกัน เมื่อแต่งตัวเสร็จแล้วก็จะออกไปรับประทานอาหารเช้าที่หน้าชั้นเรียน เมื่อรับประทานเสร็จและนำภาชนะไปเก็บที่แล้วจะยกเก้าอี้ที่ตนนั่งเข้ามามักมุงหนังสือในห้องเพื่อจะได้ฟังนิทานจากครู ใครมาก่อนจะวางเก้าอี้ของตนไว้แถวหน้าและรอจนกว่าเพื่อนทุกคนจะเข้ามานั่ง จากนั้นเมื่อพร้อมแล้วครูก็จะเล่านิทานจากหนังสือนิทานที่เตรียมมาหรือจากหนังสือนิทานที่อยู่ในมุมหนังสือในห้อง นักเรียนที่สนใจฟังมักจะเป็นคนที่นั่งแถวหน้าๆ ส่วนนักเรียนที่นั่งอยู่แถวหลังบางวันก็ฟังบางวันก็ไม่ฟัง เมื่อเด็กข้างหลังมองไม่เห็นมักจะมีเสียงขึ้น เพื่อนที่ถูกมุงก็จะพูดเสียงดังให้เพื่อนนั่งลงหรือยืนตาม เมื่อครูเห็นจะสั่งให้นักเรียนทุกคนนั่งลงเพราะเริ่มจะส่งเสียงดัง นักเรียนจะเชื่อฟังแต่ไม่ฟังครูเล่าต่อโดยหันไปคุยหรือเล่นกันเอง บางครั้งก็จะติดคุยหรือเล่นกันอีกในครั้งต่อไปโดยเฉพาะเด็กที่คุยเก่งอยู่แล้วเช่น น้องข้าว หรือตัวน้องเนยเองซึ่งน้องเนยให้เหตุผลว่าไม่ชอบฟังนิทาน มีบางวันซึ่งไม่ค่อยพบบ่อยนักที่เด็กทุกคนสนใจฟังอย่างดี ปกติจะต้องมีหนึ่ง สองหรือสามคนที่คุยกันซึ่งมักเป็นเด็กที่นั่งข้างหลัง หลังจากฟังนิทานจบแล้วระหว่างรอให้ผู้ปกครองมารับครูมักอนุญาตให้นักเรียนเล่นเสรีตามมุมต่างๆได้ หรือเรียกนักเรียนที่ยังทำงานไม่เสร็จในช่วงเช้าให้มานั่งทำงานต่อ

กรณีศึกษา : น้องเนย (นามสมมุติ)

ลักษณะและพฤติกรรมโดยทั่วไป

น้องเนยเป็นเด็กผู้หญิงวัยประมาณอายุ 5 ปีเป็นลูกคนเดียว เริ่มเข้ามาเรียนเพื่อฝึกความพร้อมที่ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กตาบอดและครอบครัว(Early Intervention Center)ในที่นี้จะเรียกว่า

สั้นๆว่า คุณยี่ อี เมื่ออายุได้ 2 ปี 5 เดือน ด้วยสาเหตุจากการวินิจฉัยของแพทย์ว่า "สายตาสั้นมาก และมีสายตาสั้น" น้องเนยจึงต้องใส่แว่นเป็นประจำเพื่อช่วยให้มีสายตาใกล้เคียงกับคนปกติมากที่สุดซึ่งบุคคลโดยทั่วไปจะเข้าใจเป็นว่าน้องเนยน่าจะมองเห็นได้ดีเพราะมีแว่นช่วยเช่นเดียวกับคนใส่แว่นทั่วไป แต่เมื่อสอบถามจากผู้ปกครองว่าหลังจากที่ใส่แว่นสายตาช่วยแล้วการเห็นของน้องเนยจะเหมือนเช่นเดียวกับคนปกติหรือไม่ ได้รับคำตอบว่า "ไม่เหมือนเพราะหมอบอกว่าน้องเนยมีความผิดปกติที่ประสาทตาด้วย" ดังนั้นจึงพบว่า ส่วนใหญ่เวลาทำแบบฝึกหัดหรือทำงานประดิษฐ์ที่ต้องอาศัยความละเอียดอาจเห็นน้องเนยต้องก้มหน้าจมนกือชิดกับกระดาษหรืองานประดิษฐ์นั้นเพื่อให้สามารถมองเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งบางครั้งถ้าก้มนานๆน้องเนยก็จะบ่นปวดคอ

เมื่อแรกเริ่มที่แม่ที่ คุณยี่ อี พบว่า พัฒนาการในด้านต่างๆของน้องเนย เช่น กล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก การช่วยเหลือตนเอง ทักษะทางภาษาและการเข้าสังคมมีลักษณะเทียบเท่ากับเด็กปกติ น้องเนยจึงได้รับการเตรียมความพร้อมโดยเน้นทางด้านวิชาการในลักษณะบูรณาการเพื่อที่จะส่งไปเรียนร่วมกับเด็กปกติ ดังนั้นน้องเนยจึงเรียนอยู่ที่คุณยี่ไม่ถึงปีก็ได้เข้าเรียนในชั้นเรียนร่วมกับเด็กปกติในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ตามเกณฑ์ปกติ และจากการสังเกตพบว่า น้องเนยมีพัฒนาการในด้านต่างๆเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไป มีนิสัยร่าเริง สนุกสนาน ช่างพูด ซึ่งสิ่งนี้ทุกคนที่ใกล้ชิดไม่ว่าจะเป็นครูจากคุณยี่ อี, ครูประจำชั้นหรือครูฝึกสอนก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน น้องเนยบอกว่า "หนูพูดเก่งอย่างนี้แหละมาตั้งแต่เกิด" น้องเนยชอบเสียงเพลงและการเต้น หรือทำท่าทางประกอบ จึงมักพบว่าเวลาให้ร้องเพลง หรือท่องคำคล้องจองที่เป็นท่วงทำนอง น้องเนยจะมีส่วนร่วมด้วยเป็นส่วนใหญ่ถ้าขณะนั้นไม่ได้คุยกับเพื่อน น้องเนยเป็นเด็กที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีเมื่อพบคนที่รู้จักถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็จะเข้าไปทักทายสวัสดีก่อนและคุยด้วย เช่น ขณะเข้าแถวเห็นครูจากที่ คุณยี่ อี เดินมาก็พูดสวัสดีและยกมือไหว้ เมื่อครูเดินผ่านไปแล้วก็โบกมือให้และพูดว่า "บาย บาย" หรือเห็นแม่ของเพื่อนเดินมาก็พูดทักทายว่า "แม่ น้องบอบาย บาย" หรือถ้าเป็นเพื่อนก็จะเข้าไปคุยด้วยเช่นเดียวกัน ครูประจำชั้นเล่าว่าวันแรกที่เปิดเรียนน้องเนยเข้ามาสวัสดีและพูดแนะนำตัวเองก่อนว่าชื่ออะไร ครูฝึกสอนเล่าว่า น้องเนยรู้จักคนมากมักคุยกับเพื่อนที่อยู่ห้องข้างๆซึ่งเป็นเพื่อนที่รู้จักกันมาตั้งแต่ครั้งที่ยังเรียนอยู่ที่ คุณยี่ อี กับผู้วิจัยเองเมื่อน้องเนยได้ยื่นผู้วิจัยตามชื่อเพื่อนที่ยืนอยู่ข้างๆน้องเนยก็ตอบแทนเพื่อนพร้อมกับแนะนำชื่อตัวเอง

น้องเนยสามารถช่วยเหลือตัวเองในเรื่องต่างๆได้ตามวัย คุณแม่เล่าว่า "อยู่บ้านสามารถรับประทานอาหารได้เอง อาบน้ำแต่งตัวเองได้และอยากจะทำอะไรก็ชอบที่จะเตรียมเอง บางครั้งก็ชอบให้ช่วยทั้งๆที่ทำได้ ชอบสิ่งสวยงามๆ ฉลาดพูดเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ" น้องเนยเป็นเด็กฉลาดรู้จักแก้ปัญหา ยอมทำตามเพื่อนและปฏิเสธเพื่อนบ้างตามสถานการณ์ที่เหมาะสม หรือตามที่ตนเองต้องการ เช่น เมื่ออยากระบายสีจึงไปขอลีจากครูแต่วันนั้นไม่มีกิจกรรมระบายสีครูจึงไม่ให้ น้องเนยจึงไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อนชื่อฝนว่า "ช่วยกันทาสี" (ฝนเป็นเพื่อนที่อยู่บ้านใกล้บ้านน้องเนยและต้องอาศัยรถน้องเนยกลับบ้านด้วย

ทุกวัน) เมื่อฝนบอกไม่รู้ น้องเนยจึงไปหาเพื่อนอีกคนชื่อ อ้วน อ้วนพาเนยไปทียบลิที่ชั้นเก็บของและได้ ลีมา จากนั้นเนยก็มานั่งระบายที่โต๊ะ หรือขณะที่ตนเองกำลังเล่นตัวต่ออยู่และมีเพื่อนชื่ออ้อพมาตึงตะกั่วไป เพื่อที่จะเล่นด้วยน้องเนยบอกไม่ให้ อ้อพพูดว่า "ถ้าไม่แบ่งเพื่อนเราจะไปฟ้องครู ถ้าเนยแบ่งเราเยอะๆเรา จะติดกับเนย ไม่ไปึงเนย" น้องเนยก็ยอมแบ่งให้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะน้องเนยกลัวครูว่าหรือกลัวว่าอ้อพจะไม่ ชอบตนมากไปกว่านี้ถ้าไปขัดใจอีกเพราะก่อนหน้านี้ในช่วงกิจกรรมกลุ่มอ้อพและดาวบอกว่าไม่รักน้องเนย พร้อมกับยื่นนิ้วโป้งให้ และกับคำพูดของอ้อพที่พูดปฏิเสธเมื่อน้องเนยไปขอเล่นด้วยก่อนหน้านี้ โดยพูดว่า "เราไม่มีเพื่อนที่ใสแวน" (น้องเนยใสแวนเพียงคนเดียวในห้อง) น้องเนยนั่งอยู่พักหนึ่งและพูดกลับไปว่า "ปูเรากี่ใสแวน" ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพยายามจะบอกให้เพื่อนรู้ว่าไม่ใช่ตนคนเดียวที่ใสแวนคนอื่นที่ตนเองรู้จัก ก็ใสแวนเช่นเดียวกัน (จากคำพูดของเพื่อนนี้เองทำให้ น้องเนยไม่ยอมใสแวนอยู่ระยะหนึ่ง โดยพยายามเอา แวนของตนเองไปให้เพื่อนใส บอกว่าตนเองจะไม่ต้องใสแวนแล้ว และไปโกรธแค้นโดยพูดว่า "แม่อะไรก็ไม่รู้ มีลูกสายตาสั้น" แต่ในระยะหลังเมื่อสอบถามจากครูประจำชั้นและคุณแม่อีกบอกว่าน้องเนยไม่ได้พูดถึงเรื่องนี้ อีกและยังใสแวนเป็นประจำเหมือนเดิม) หรือก่อนเข้าแถวเห็นฝนใส่ที่คาดผมและตนเองอยากได้ก็พูดว่า "บ้านใกล้กันต้องให้เล่นได้" เมื่อฝนไม่ให้ น้องเนยก็หยิบที่คาดผมจากมือฝนมาคาดเองและพูดว่า "ลิมชื่อ ชนมมาให้ฝนอีกแล้ว ไว้ไปกินสาลี่บนรถตอนเย็นละกัน" (ฝนต้องอาศัยรถน้องเนยกลับบ้านด้วยทุกวัน) หรือเมื่อเพื่อนมาทวงตลับแป้งที่น้องเนยเอาไป น้องเนยตอบไปว่า "ฝากเราไว้ก่อนนะ แต่ตอนนี้เรายังไม่ ยอมให้" เป็นต้น

จากบุคลิกและลักษณะนิสัยดังกล่าวประกอบกับการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มุ่งเน้นการอ่านและ การเขียนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 จึงทำให้น้องเนยซึ่งมีสายตามองเห็นเลือนลางสามารถเรียนร่วมกับเด็ก ปกติและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในด้านการช่วยเหลือ และด้านการเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ดี ส่วนในด้าน การมีส่วนร่วมทางสังคมนั้นพบว่า ความบกพร่องทางการมองเห็นของน้องเนยกับลักษณะนิสัยที่ข้างพูด และ การจัดการกิจกรรมบางอย่างของครูผู้สอนที่จัดให้น้องเนยเช่นเดียวกับเด็กที่มีสายตปกติทั่วไปทำให้น้องเนยขาด การมีส่วนร่วมทางสังคมในบางกิจกรรมไปอย่างที่เราจะมิมากกว่านี้ถ้าได้รับการคำนึงถึงความต้องการเฉพาะ และปฏิบัติอย่างถูกต้อง

ครูผู้สอน

ลักษณะและบุคลิกโดยทั่วไป

ครูผู้สอนน้องเนยในที่นี้ ได้แก่ ครูประจำชั้นและครูฝึกสอน 2 คน (สลับกันสอนต้นทอมกับ ห้ายทอม)

ครูประจำชั้น เป็นผู้หญิงวัยกลางคนมีบุตรแล้วสองคนอยู่ในวัยอนุบาลและประถม จบการศึกษา ด้านอนุบาลโดยตรงและมีประสบการณ์ในการทำงานมาประมาณเกือบ 30 ปีเป็นคนที่มื่อธยาศัยดี อารมณ์ดี และมีลักษณะนิสัยรักเด็กทุกคนโดยสังเกตได้จากลักษณะการพูด เช่น จะพูดกับเด็กด้วยคำพูดที่นุ่มนวล

ไม่ดูเด็กโดยไม่มีเหตุผล, การทำโทษเด็กที่ทำความผิดมีตราบ้างแต่ไม่รุนแรงแต่จะใช้วิธีพูดตักเตือนหรือไม่ อนุญาตให้เด็กที่ทำผิดทำในสิ่งที่ตนเองชอบมากกว่า เป็นต้น ครูประจำชั้นท่านนี้เป็นผู้เดียวที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นทุกคนที่เคยส่งเข้ามาเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติในระดับอนุบาลปีที่ 2 ตั้งแต่รุ่นแรกๆจนมาถึงปัจจุบันคือ น้องเนย มีประสบการณ์ในการสอนเด็กตาบอดสนิทจำนวน 2 คนส่วนเด็กที่มีสายตามองเห็นเลือนลางได้มีโอกาสสอนน้องเนยเป็นคนแรก สาเหตุที่ได้รับเลือกให้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นจากการให้สัมภาษณ์ของครูประจำชั้นเอง กล่าวว่า "อาจเป็นเพราะบุคลิกลักษณะที่เป็นคนอารมณ์เย็นและมักเป็นผู้ให้ความร่วมมือในด้านต่างๆเป็นอย่างดีโดยมีครูจากทางศูนย์อี โอมาทบถามก่อนว่าจะขอให้มีส่วนในการทำงานร่วมกันได้ไหม ก็ตอบตกลงทันที รู้สึกว่าจิตใจที่ได้ช่วยเหลือ คิดว่าเป็นการทำบุญ การเรียนร่วมเป็นสิ่งที่ดี และอยากให้เด็กมีสังคมตามสภาพที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน" สำหรับปัญหาที่เกี่ยวกับการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเรียนร่วม ครูประจำชั้นกล่าวว่า "ไม่มีความหนักใจในการสอน ถ้าเป็นเด็กตาบอดก็จะมีครูจากทางศูนย์อี โอมาช่วยในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิชาการ เพราะต้องใช้อักษรเบรลล์" ทั้งนี้ครูประจำชั้นมีความรู้เกี่ยวกับการศึกษาพิเศษหรือเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นจากประสบการณ์ตรงที่เคยสอนเด็กดังกล่าวมาก่อน โดยไม่ได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานใดมาก่อน แต่ถ้ามีปัญหาอะไรก็สามารถปรึกษากับครูการศึกษาพิเศษได้

ลักษณะการจัดกิจกรรมที่มีเด็กที่มีสายตาลีเลือนลางเรียนร่วมอยู่ด้วยนั้น ครูประจำชั้นสอนไปตามปกติไม่ได้มีอะไรที่จัดให้พิเศษตั้งแต่การจัดที่นั่งเรียน แม้บางวันน้องเนยจะนั่งอยู่ไกลในช่วงกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมวงกลมครูประจำชั้นก็ไม่ได้เรียกให้มานั่งใกล้ๆเพื่อช่วยให้การมองเห็นอุปกรณ์ต่างๆดียิ่งขึ้น คงสอนไปตามปกติ การให้ทำแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมตามโต๊ะงานก็ให้ทำเช่นเดียวกับเด็กปกติในห้อง และในช่วงที่น้องเนยกำลังทำก็ไม่ค่อยได้เข้าไปสอนเองนอกจากน้องเนยจะเป็นฝ่ายถามก่อนซึ่งครูประจำชั้นก็จะเข้าไปช่วยเหลือทุกครั้ง (ช่วงที่เด็กทำกิจกรรมตามโต๊ะงานถ้าเป็นวันสอนของครูฝึกสอน ส่วนใหญ่ครูประจำชั้นจะนั่งทำงานที่โต๊ะ แต่ถ้าเด็กเสียงดังหรือวันใดมีกิจกรรมเสริมมาเพิ่มก็จะลุกขึ้นมาช่วย) นอกจากนี้กิจกรรมต่างๆที่จัดไม่ค่อยปรากฏว่าเป็นลักษณะที่ให้เด็กได้ร่วมกันทำเป็นกลุ่มเท่าไร ทั้งเป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย กิจกรรมกลุ่มใหญ่ที่จัดให้ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมวงกลมเป็นหลัก ส่วนกิจกรรมที่นักเรียนจะต้องทำร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยไม่ได้จัดเลย ลักษณะของกิจกรรมตามโต๊ะงานเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ส่วนกิจกรรมเสรีถ้าเป็นการเล่นของเล่น เด็กแต่ละคนจะนั่งทำโต๊ะเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่นหรือต่างทำไม่ได้ทำร่วมกันแม้แต่การสนทนากันซึ่งเกิดขึ้นเป็นระยะๆ

ครูฝึกสอน 2 คน เป็นนักศึกษาหญิงปีที่ 4 เป็นผู้ที่เคยผ่านการเรียนวิชาการเรียนร่วมของเด็ก พิเศษซึ่งเป็นวิชาบังคับวิชาหนึ่งของหลักสูตรปริญญาตรีที่ทุกคนต้องเรียน เนื้อหาที่เรียนจะเรียนเกี่ยวกับเด็ก พิเศษโดยทั่วไปทุกประเภทไม่เจาะจง ครูฝึกสอนทั้งสองท่านดังกล่าวปฏิบัติต่อน้องเนยเช่นเดียวกับเด็กปกติ คนอื่นๆในห้อง โดยที่ครูฝึกสอนท่านแรกทราบว่าน้องเนยมีความบกพร่องทางการเห็นเพราะครูประจำชั้น บอก แต่ครูฝึกสอนท่านที่สองไม่ทราบมาก่อนนึกว่าน้องเนยใส่แว่นเพราะสายตาสั้นธรรมดาๆเช่นเดียวกับ ตนเองที่มีสายตาสั้นและก็ต้องใส่แว่นเช่นเดียวกัน มาทราบทีหลังเพราะเห็นมีนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จากวิชาเอก ทางการศึกษาพิเศษเข้ามาสังเกตน้องเนยในห้อง

บุคลิกโดยทั่วไปของครูฝึกสอนทั้งสองท่านเป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการสอน แต่วิธีการสอนเพื่อ ชักจูงให้เด็กสนใจบทเรียนตลอดเวลาซึ่งทำได้ไม่ดีเท่ากับผู้ที่มีการประสบการณ์มาก่อน โดยเฉพาะเด็กห้องนี้ที่ ค่อนข้างคุยเก่งประกอบด้วยมีเด็กที่มีอายุยังไม่เข้าเกณฑ์ที่จะเรียนชั้นอนุบาล 2 เข้ามาเรียนด้วย เด็กดังกล่าว มีช่วงความสนใจสั้นและมักหันไปชวนเพื่อนข้างๆคุยหรือเล่นมากกว่า ลักษณะการสอนส่วนใหญ่เป็น การสนทนาร่วมกัน โดยครูเป็นผู้ใช้คำพูดชักจูงให้นักเรียนมีส่วนร่วมบ้างโดยการเรียกถามเด็กทั้งที่เรียก เจาะจงและถามตอบร่วมกันทั้งห้อง มีการสาธิตบ้าง เช่น ในหน่วยการสอนเรื่องผลไม้, เรื่องมาดัมมม กันแอะ การสาธิตการทำงานศิลปะ การทำงานประดิษฐ์ อุปกรณ์การสอนมักเป็นของจริงถ้าสามารถหาได้ และเป็นบัตรภาพ

ครูฝึกสอนปฏิบัติกับน้องเนยเช่นเดียวกับนักเรียนคนอื่นในชั้นเรียน

นักเรียนปกติ

นักเรียนในห้องนี้มีทั้งหมด 32 คน เป็นผู้หญิง 14 คน เป็นผู้ชาย 18 คน แทบทุกคนรู้จักกันดี เนื่องจากเคยเรียนด้วยกันมาในชั้นอนุบาลปีที่ 1 มีนักเรียนเข้าใหม่จำนวน 4 คนมักเป็นนักเรียนที่อายุเกือบ จะถึงเกณฑ์ (มีอายุน้อยกว่า 4 ปี) น้องเนยก็เป็นผู้หนึ่งที่เพิ่งเข้ามาเรียนเช่นกันโดยมีอายุตามเกณฑ์ จากบุคลิกลักษณะของน้องเนยที่เป็นเด็กที่เรียว ช่างพูด และมีมนุษยสัมพันธ์ดีจึงทำให้น้องเนยเข้ากับเพื่อน ใหม่ทุกคนได้เป็นอย่างดี

นักเรียนส่วนหนึ่งมาถึงโรงเรียนก่อนเข้าแถว เมื่อมาถึงก็มักพูดคุยกัน นำขนมมารับประทานหรือ เล่นของเล่นตามมุมต่างๆ จากการสังเกตพบว่า นักเรียนหญิงมักเล่นกับนักเรียนหญิงโดยพูดคุยกัน นำของ ที่นำมาจากบ้านมาอดกัน หรือแบ่งขนมรับประทานกันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนนักเรียนชายมักเล่นกับนักเรียน ชายเช่นเดียวกัน โดยมักเล่นของเล่นที่เป็นตัวต่อ เช่น ต่อเป็นดาบ และวิ่งเล่นในชั้นเรียน ส่วนน้องเนยมัก มาโรงเรียนในช่วงเข้าแถวจึงไม่ค่อยมีโอกาสเล่นกับเพื่อนในช่วงเช้า

นักเรียนส่วนใหญ่ช่วยเหลือตนเองได้ดีในด้านการแต่งกาย เช่น การถอดและใส่ชุดนักเรียน หรือถุงเท้ารองเท้า บางคนทำได้อย่างคล่องแคล่ว บางคนทำได้แต่เช้าและชอบช่วยตนเอง บางคนทำได้แต่ไม่ ชอบช่วยตนเอง และบางคนช่วยตนเองไม่ได้เลยซึ่งมักเป็นเด็กที่อายุน้อย ครูผู้สอนจะคอยดูแลช่วยเหลือ

นักเรียนทุกคนใครมาให้ช่วยทำอะไรก็ช่วย เมื่อเปิดเทอมมาได้ระยะหนึ่ง 2-3 เดือนครูผู้สอนเริ่มพูดกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือตนเอง และชมเชยนักเรียนที่ทำเองได้ทุกครั้ง ซึ่งเริ่มมีนักเรียนที่ช่วยเหลือตนเองได้จำนวนมากขึ้น

2. ชั้นอนุบาลปีที่ 3

สภาพโดยทั่วไปทางกายภาพ

ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ตั้งอยู่บนชั้นที่ 3 ของอาคารเรียนตึก 4 ชั้น น้อยน้อยและน้อยนุช เรียนอยู่ห้องเดียวกัน ผนังห้องผนังเดียวกับประตูเข้าออกเป็นชั้นวางของเล่นประเภทตัวต่อแบบต่างๆ ของเล่นเสริมทักษะวิชาคณิตศาสตร์(การบวกและการลบ), ที่ตักน้ำ และชั้นวางรองเท้าแตะของนักเรียน ผนังตรงข้ามกับประตูเป็นหน้าต่างและเป็นด้านที่วางของเล่นมุมต่างๆ ได้แก่ มุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติ มุมครัว และมุมบล็อกซึ่งเป็นมุมที่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นทั้งสองคนมาเล่นมากที่สุด คือ มาเล่นทุกวันและเล่นครั้งละนานๆ บางวันก็เล่นมุมนี้อยู่มุมเดียว

กิจกรรมการเรียนการสอน และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยทั่วไป

ลักษณะกิจกรรมต่างๆโดยทั่วไปที่ครูและนักเรียนปฏิบัติในแต่ละวัน มีดังนี้

ช่วงเช้า ก่อนเข้าชั้นเรียนนักเรียนคนใดที่มาถึงก่อนสามารถหยิบของเล่นที่วางไว้ตามมุมต่างๆมาเล่นได้ตามใจชอบ หรือนำบัตรงานที่วางอยู่บนโต๊ะครูประจำชั้นมาฝึกการเขียนประโยคในวิชาภาษาไทยหรือฝึกบวกลบเลขก็ได้ บางคนนั่งวาดรูปหรือพูดคุยกับเพื่อน เมื่อนักเรียนได้ยินเสียงเพลงเก็บของเล่นนักเรียนบางคนก็สมัครใจจะช่วยกันยกเก้าอี้มาจัดเป็นครึ่งวงกลมเพื่อเตรียมเรียนกิจกรรมวงกลมต่อไป ซึ่งถ้าน้องนุชมาถึงแล้วก็จะช่วยเพื่อนๆด้วยทุกครั้ง โดยมีคุณป้าน้องนุชคอยช่วยเหลือ ส่วนน้อยน้อยมักจะมาโรงเรียนในช่วงที่กำลังเข้าแถวหรือเข้าห้องเรียนแล้วจึงไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ หลังจากนั้นนักเรียนทุกคนจะออกไปทำกิจกรรมส่วนตัวและไปเข้าแถวหน้าชั้นเรียนซึ่งจะทำกิจกรรมต่างๆเช่นเดียวกับนักเรียนชั้นอื่นๆ

ในช่วงกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมวงกลม เมื่อนักเรียนเข้าห้องเรียนแล้วสามารถเลือกนั่งเก้าอี้ตัวใดก็ได้จากนั้นครูผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาฝึกสอนจะชานชื่อนักเรียน และเริ่มให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆตามแผนการสอนที่ได้เตรียมไว้ ครูประจำชั้นสอนเพียงวันเดียวคือ วันศุกร์ โดยจะเป็นผู้ทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนไปตลอดสัปดาห์ที่ผ่านมา ในระหว่างที่ครูฝึกสอนสอน ครูประจำชั้นจะนั่งทำงานอยู่

ที่โต๊ะหลังห้องเป็นส่วนใหญ่ บางวันก็เข้ามาช่วยครูฝึกสอนโดยให้คำแนะนำในการดำเนินกิจกรรมด้วย เช่น กิจกรรมที่สาธิตการประกอบอาหาร เป็นต้น เมื่อสอนตามเนื้อหาในกิจกรรมวงกลมเสร็จแล้ว ครูผู้สอนจะอธิบายงานตามโต๊ะงานที่ต้องให้นักเรียนทำว่าวันนี้ต้องทำอะไรบ้าง ปกติกิจกรรมตามโต๊ะงานมักมีงานหลักอยู่ 5 โต๊ะงานได้แก่ โต๊ะภาษาไทย(เป็นแบบฝึกในกระดาษหรือทำในสมุด), โต๊ะคณิตศาสตร์(เป็นแบบฝึกในกระดาษ), โต๊ะแบบฝึกเตรียมความพร้อม(เป็นแบบฝึกในกระดาษ), โต๊ะศิลปะหรือประดิษฐ์ และโต๊ะเกมการศึกษา นักเรียนคนใดที่ทำงานตามโต๊ะกิจกรรมเสร็จแล้วจึงสามารถไปเล่นเสรีตามมุมต่างๆได้

ส่วนน้องน้อยกับน้องนุช หลังจากที่เรียนกิจกรรมวงกลมเสร็จแล้ว ทั้งสองคนจะแยกมานั่งที่โต๊ะแถวหลังเพื่อเรียนและทำแบบฝึกหัดที่เป็นอักษรเบรลล์โดยมีครูจากศูนย์อี โอมาช่วยสอน (ทุกๆเช้าก่อนเข้าเรียนครูจากศูนย์อี โอจะถามถามครูประจำชั้นว่าวันนี้มีงานอะไรให้นักเรียนในห้องทำ เมื่อทราบแล้วก็จะกลับไปเตรียมแบบฝึกเพื่อตัดแปลงเป็นอักษรเบรลล์ ครูจากศูนย์อี โอจะขึ้นมาช่วยดูแลเด็กทั้งสองในเรื่องการเรียนวิชาการในช่วงนี้เท่าที่เห็นเพราะต้องใช้อักษรเบรลล์ในการเรียนซึ่งครูประจำชั้นไม่มีความรู้เรื่องนี้ จากนั้นต้องรีบไปสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นคนอื่นที่รออยู่ที่ศูนย์ ซึ่งถ้าวันใดครูจากศูนย์อี โอไม่สามารถมาสอนได้เนื่องจากที่ศูนย์มีเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมามากหรือขาดครู ก็จะให้งานครูประจำชั้นไว้และครูประจำชั้นจะเป็นผู้สอนเองโดยดูตัวอย่างแบบฝึกของเด็กปกติเป็นแบบ จากนั้นก็ส่งงานให้ครูจากศูนย์อี โอเป็นผู้ตรวจ) โต๊ะดังกล่าวเป็นโต๊ะประจำของเด็กทั้งสองเวลาที่ทำแบบฝึก มีขนาดไม่ใหญ่มากนักและเด็กทุกคนจะทราบที่โต๊ะนี้คือ โต๊ะเรียนของน้องน้อยและน้องนุช แบบฝึกที่เด็กทั้งสองทำส่วนใหญ่เป็นวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และเตรียมความพร้อม โดยจะเน้นวิชาภาษาไทยเป็นหลัก ส่วนการทำศิลปะนั้นนานๆจะได้ทำสักครั้ง และโต๊ะกิจกรรมที่เด็กทั้งสองไม่เคยได้เล่นเลยคือ โต๊ะเกมการศึกษา สาเหตุที่ได้ทำศิลปะเพราะขณะที่ครูจากศูนย์อี โอสอนแบบฝึกหัดให้แก่เด็กทั้งสองเสร็จแล้วและกำลังจะกลับไปเยี่ยมเห็นเด็กปกติในห้องกำลังทำศิลปะอยู่จึงบอกว่า "ขอน้องน้อยและน้องนุชทำบ้าง" จากนั้นก็เรียกเด็กทั้งสองมาทำโดยเป็นผู้ดูแลเอง เมื่อช่วยสอนเสร็จแล้วจะให้เด็กทั้งสองไปเล่นอิสระ และกลับไปที่ศูนย์ หรือบางวันครูประจำชั้นอาจเป็นฝ่ายเรียกเด็กทั้งสองมาทำบ้างแต่น้อยครั้ง ส่วนใหญ่เมื่อทำแบบฝึกเสร็จครูประจำชั้นหรือครูจากศูนย์อี โอจะให้เด็กทั้งสองไปเล่นอิสระมากกว่า ส่วนสาเหตุที่ต้องเน้นให้ทำวิชาภาษาไทยโดยเฉพาะการเขียนอักษรเบรลล์ให้มากกว่านั้น ทั้งครูจากศูนย์อี โอ และครูประจำชั้นให้เหตุผลว่า "ต้องเตรียมให้เขียนได้ก่อนที่จะขึ้นป.1 เพราะป.1 ต้องเขียนมากจะได้ตามเพื่อนทัน" สาเหตุดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่ได้ทำกิจกรรมวิชาอื่นๆเหมือนเพื่อนๆ และครูประจำชั้นก็มีความต้องการให้เด็กของตนทุกคนอ่านออกและเขียนได้ให้มากที่สุด สาเหตุหนึ่งเพื่อเตรียมให้เด็กไปสอบเข้าเรียนต่อในชั้นประถมศึกษาปีที่1 ดังนั้นจึงเห็นได้เช่นกันว่า ในระยะกลางเทอมจนถึงปลายเทอมเกือบทุกๆเย็นก่อนกลับบ้าน เด็กๆทุกคนในชั้นเรียนรวมทั้งน้องน้อยและน้องนุชจะต้องนั่งแยกกันและเขียนไทยตามคำบอก ซึ่งจากการที่เน้นให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเรียนเขียนอ่านภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ นั้น(ตอนเย็นครูจากทางศูนย์อีโอก็คะให้การบ้านวิชาภาษาไทยไปฝึกอีก) พบว่า ในปลายๆเทอมเด็กทั้งสองมี

ทักษะในด้านการเขียนได้ดีเท่ากับเด็กปกติหรือมีมากกว่าเด็กปกติบางคน โดยเฉพาะน้องๆจะเขียนได้คล่องกว่าน้องน้อย

การเรียนกิจกรรมกลุ่มนี้มีอยู่ช่วงหนึ่งคือในระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม ครูฝึกสอนได้ทดลองให้นักเรียนฝึกวางแผนการทำงานร่วมกัน และส่งตัวแทนออกมกเสนอผลงานให้เพื่อนๆฟังหน้าชั้นเรียน โดยครูฝึกสอนจะกำหนดหัวข้อให้และให้นักเรียนแบ่งกลุ่มๆละ 6 คนตามความสมัครใจหรือบางครั้งก็จะกำหนดกลุ่มให้เองโดยเรียงตามลำดับการนั่งเรียนในกิจกรรมกลุ่มใหญ่ซึ่งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงส่วนใหญ่มักเลือกอยู่ในกลุ่มที่มีเพื่อนสนิทเป็นเพศเดียวกับตน เมื่อได้กลุ่มแล้วครูฝึกสอนจะให้นักเรียนในกลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่มกันเองบางคนก็เสนอชื่อตัวเอง บางคนก็เสนอชื่อเพื่อน หลังจากนั้นครูฝึกสอนกับเพื่อนครูฝึกสอนที่เหลืออีก 2 คน(ห้องนี้มีครูฝึกสอนทั้งหมด 3 คนผลัดเปลี่ยนกันสอนสัปดาห์ในหนึ่งสัปดาห์) เดินถามนักเรียนตามกลุ่มแต่ละกลุ่มว่าจากหัวข้อที่ครูกำหนดให้นักเรียนแต่ละคนคิดจะทำอะไร หรือในกลุ่มคิดจะทำอะไรร่วมกันพร้อมกับจดรายละเอียดลงในแผ่นกระดาษ จากนั้นจึงแจกอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรมและให้นักเรียนลงมือทำได้ กิจกรรมต่างๆมีทั้งให้นักเรียนในกลุ่มทำร่วมกันในกระดานขนาดใหญ่ 1 แผ่น โดยทุกคนเขียน วาดหรือทำสิ่งที่ต้องการลงไป เช่น วาดรูปอาหารที่ชอบรับประทานหรือแจกอุปกรณ์ที่เป็นวัสดุชิ้นๆให้ทุกคนต่างคนต่างทำและนำมาประกอบเข้าด้วยกัน เช่น การประดิษฐ์ของจากกล่องเปล่าที่ไม่ใช้แล้ว ในระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่มนี้ครูฝึกสอนทั้ง 3 คนจะเดินดูตามโต๊ะต่างๆว่านักเรียนแต่ละคนได้ทำงานตรงกับที่ตนเองคิดวางแผนไว้ตั้งแต่แรกหรือไม่ เมื่อทุกกลุ่มทำงานเสร็จแล้วแต่ละกลุ่มต้องส่งตัวแทนออกไปเสนองานที่กลุ่มของตนเองทำให้เพื่อนๆคนอื่นฟังหน้าห้อง จากลักษณะการทำงานเป็นกลุ่มนี้เองทำให้เห็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ส่วนหนึ่งในด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้แก่ การเป็นที่ยอมรับของสังคม, การมีส่วนร่วมทางสังคม และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ซึ่งไม่ค่อยได้พบในกิจกรรมประจำที่ทำอยู่ กล่าวคือ ในการทำกิจกรรมกลุ่มย่อยแบบร่วมมือนั้น ส่วนใหญ่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมักเป็นฝ่ายตามมากกว่าเป็นผู้นำ หรือบางครั้งก็ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเลย ทั้งนี้โดยมีเหตุการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆที่น่าสนใจซึ่งจะได้วิเคราะห์อย่างละเอียดในบทต่อไป

เมื่อเด็กทุกคนทำงานตามโต๊ะกิจกรรมเสร็จแล้วสามารถไปเล่นอิสระได้ตามมุมต่างๆ ระหว่างนี้พี่เลี้ยงและนักเรียนที่สมัครใจจะช่วยกันยกโต๊ะและเก้าอี้ออกไปวางนอกห้องเพื่อจัดเตรียมเป็นที่รับประทานอาหารกลางวัน ส่วนในห้องเรียนบางวันครูผู้สอนจะให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เล่นเกม, ฟังนิทานหรือพูดคุยสนทนากัน เป็นต้น เมื่อได้เวลารับประทานอาหารกลางวันแล้วครูผู้สอนจะให้นักเรียนทุกคนถอดถุงเท้าและนำไปสอดไว้ในรองเท้านักเรียนที่ชั้นวางรองเท้า, ใส่ผ้ากันเปื้อน หลังจากนั้นก็นำไปใส่รองเท้านตะและออกไปนั่งรับประทานอาหาร

ช่วงกลางวัน ถ้าวันใดอาหารมาเร็วพี่เลี้ยงจะนำถาดอาหารมาวางไว้ตามโต๊ะเรียบร้อยแล้ว แต่ถ้าวันใดอาหารมาช้าก็จะต้องมาเข้าแถวรับถาดอาหารเองซึ่งอยู่เยื้องๆหน้าห้อง ส่วนถาดอาหารของน้องน้อยกับ

น้องนุชพี่เลี้ยงจะนำมาวางให้บนโต๊ะ นักเรียนทุกคนสามารถเลือกที่นั่งได้ตามใจชอบ บางวันเด็กทั้งสองจึงอาจนั่งโต๊ะเดียวกันหรือบางวันก็ไม่ได้นั่งโต๊ะเดียวกันทั้งนี้ในกรณีที่เด็กปกติมาเรียนไม่ครบ แต่ถ้าวันใดนักเรียนมาครบเด็กทั้งสองก็ต้องนั่งโต๊ะเดียวกันสองคนคือ โต๊ะเดิมที่เคยนั่งเรียนเวลาทำแบบฝึกหัดนั่นเอง(โต๊ะดังกล่าวจึงกลายเป็นโต๊ะประจำของเด็กทั้งสอง) เหตุที่ครูประจำชั้นให้นั่งใกล้กันเพราะ สะดวกแก่การดูแลไปพร้อมกัน หลังจากนักเรียนรับประทานอาหารเช้าแล้วทุกคนจะต้องนำถาดอาหารของตนไปวางไว้ที่โต๊ะไว้ถาดอาหาร หลังจากนั้นจึงเข้าห้องเพื่อถอดผ้ากันเปื้อนแขวนไว้ที่ราวแขวนผ้า ถอดชุดนักเรียนเปลี่ยนเป็นชุดนอนซึ่งนักเรียนปกติทุกคนสามารถช่วยเหลือตนเองในเรื่องต่างๆดังกล่าวได้ ส่วนน้องน้อยและน้องนุชจะมีครูฝึกสอนหรือครูประจำชั้นคอยดูแลอยู่ใกล้ๆซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดไว้ในหัวข้อด้านการช่วยเหลือต่อไป นักเรียนคนใดที่เปลี่ยนชุดนอนเสร็จก่อนจะไปนั่งรอเพื่อนเป็นแถวโดยแยกเป็นสองแถว แถวผู้ชายและแถวผู้หญิงเมื่อนักเรียนเรียบร้อยแล้วครูประจำชั้นจะให้เดินเป็นแถวไปที่ที่นอนของตนเอง ก่อนนอนนักเรียนทุกคนจะต้องสวดมนต์และนั่งสมาธิ หลังจากนั้นจึงนอนได้

ช่วงเวลาว่างหลังจกตื่นนอน หลังจากตื่นนอนนักเรียนทุกคนจะเปลี่ยนชุดนอนเป็นชุดนักเรียนซึ่งทุกคนสามารถทำได้ด้วยตนเอง ยกเว้นน้องน้อยและน้องนุชที่ครูต้องดูแลและช่วยเหลือในระยะแรกๆ หลังจากนั้นก็ไปใส่ถุงเท้า รองเท้าแตะและออกไปนั่งรับประทานอาหารเช้าในห้องซึ่งจัดวางไว้เรียบร้อยแล้วเมื่อรับประทานอาหารเช้าและนำภาชนะไปเก็บเรียบร้อยแล้ว นักเรียนทุกคนจะยกเก้าอี้ของตนเข้ามาในห้องเพื่อทำกิจกรรมอื่นต่อไป กิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่คือ ฝึกเขียนไทย นอกจากนี้ก็มีการเล่นเกม, ฟังนิทาน, นำงานที่ยังทำไม่เสร็จในช่วงเช้ามาทำต่อ, เล่นอิสระ, พูดคุยสนทนาในเรื่องต่างๆบ้าง หรือไปเรียนวิชาพิเศษตามตารางสอน เป็นต้น

ส่วนน้องน้อยและน้องนุชเมื่อรับประทานของว่างเสร็จแล้วก็จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเช่นเดียวกับเด็กปกติ ยกเว้นวันไหนที่บางครั้งเพื่อนๆเล่นอิสระตามมุมต่างๆ เด็กทั้งสองจะลงไปที่ศูนย์ไอ้โอเพื่อไปฝึกการเขียนอักษรเบรลล์ในส่วนที่ยังเขียนไม่คล่องทั้งวิชาภาษาไทย และคณิตศาสตร์โดยครูประจำชั้นหรือพี่เลี้ยงจะเป็นผู้พาลงไป ซึ่งในเทอมปลายนี้เมื่อผู้สังเกตไปที่โรงเรียนอีกครั้งพบว่า ในช่วงเวลาเย็นก่อนกลับบ้านเด็กทั้งสองจะต้องไปฝึกการใช้พิมพ์ดีดอักษรเบรลล์ที่ศูนย์ไอ้โอทุกวันยกเว้นวันศุกร์ทั้งนี้เพื่อเตรียมสำหรับไปใช้พิมพ์แทนการเขียนด้วยอุปกรณ์ที่ใช้มือ(slate and stylus)ในการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่1ต่อไป

จากการสังเกตการเรียนการสอนระหว่างชั้นเรียนอนุบาลปีที่ 2 และชั้นอนุบาลปีที่ 3 พบว่าการเรียนการสอนในชั้นอนุบาล 3 นี้เริ่มเรียนวิชาการมากขึ้น ทั้งทางด้านการฝึกอ่านเขียนภาษาไทย และการเรียนคณิตศาสตร์พื้นฐาน เช่น เรื่องจำนวนเลขและการบวกลบง่ายๆ ทั้งนี้เพื่อเตรียมเด็กที่จะต้องไปเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่อไป เพราะผู้ปกครองส่วนใหญ่นิยมนำลูกเข้าเรียนต่อในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงซึ่งยังใช้ระบบการสอบคัดเลือกเนื่องจากมีผู้มาสมัครเป็นจำนวนมาก

กรณีศึกษา : น้องน้อย (นามสมมุติ)

ลักษณะและบุคลิกโดยทั่วไป

น้องน้อยเป็นเด็กผู้หญิงไว้ผมยาวอายุ 5 ปีครึ่ง เป็นบุตรคนโตในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 3 คน ถ้ามองโดยผิวเผินจะนึกว่าเป็นเด็กที่มีสายตาสั้นเพราะใส่แว่น มีตาเขเล็กน้อย นอกนั้นก็ยังมีลักษณะดวงตา เช่นเดียวกับคนทั่วไป แต่ความสามารถในการมองเห็นจัดว่าเป็นเด็กตาบอด มองเห็นสิ่งต่างๆเพียงแสงและเค้าโครงใหญ่ๆของวัตถุต่างๆ จากประวัติที่บันทึกโดยผู้ปกครองกล่าวว่า "น้องน้อยคลอดปกติ เมื่อ 3 เดือนขึ้นไปสังเกตเห็นว่า ตาดำกรอกไปมา เรียกไม่สนใจ ทหีบของเล่นถ้าห่างมือก็ไม่ยอมทหีบ สุขภาพแข็งแรง เลี้ยงง่าย" น้องน้อยเริ่มเข้ามาเรียนเพื่อฝึกความพร้อมที่ศูนย์อี โอเมื่ออายุประมาณเกือบ 3 ปีด้วยสาเหตุจากการวินิจฉัยของแพทย์ว่า "ผู้ช่วยมาตรวจตาด้วยเรื่องตาเขข้างใน ตรวจตาด้านในปกติ มีตาเขเข้าด้านใน และไม่ยอมมองวัตถุ วัตถุสายตาทพบว่ายาวและเอียง แนะนำให้ใส่แว่นและกระตุ้นการมองเห็นของเด็ก สาเหตุที่สายตามองไม่เห็นคงเป็นปัญหาจากทางสมอง ตอนแรกๆเห็นตัวโตๆตอนนี้ไม่เห็น ต่อไปอาจไม่เห็นเลย" และครูจากที่ศูนย์อี โอกล่าวว่า "การที่ตาทั้งสองข้างไม่เท่ากันของน้องน้อยทำให้ลักษณะการมองยากลำบากมาก ถ้าเทียบตอนนี้นับกับเมื่อก่อนตาเขาแย่ง ตอนแรกคิดว่าเขาจะเรียนอักษรปกติได้จึงสอนเป็นอักษรปกติ พอมีปัญหาเรื่องตาก็ต้องปรับเป็นอักษรเบรลล์ซึ่งเขาก็สามารถเรียนได้ตามลำดับความสามารถของเขา และอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การเขียนเบรลล์ของเขาช้ากว่าน้องนุชที่ได้รับการฝึกให้เขียนเบรลล์มาตั้งแต่ต้น"

เมื่อแรกมาที่ศูนย์อี โอพบว่า น้องน้อยมีทักษะการเคลื่อนไหวอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ เข้าใจ คำพูด มีการโต้ตอบและให้ความสนใจเสียงอื่น ๆ รอบตัว แต่ยังไม่ช่วยตัวเองไม่ได้ ยึดตัวเองเป็นจุดศูนย์กลาง คำพูดและการเล่นรุนแรง ต่อมา มีพัฒนาการที่ดีขึ้น น้องน้อยเตรียมความพร้อมอยู่ที่ศูนย์ 2 ปีก็ได้เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ จากการสังเกตพบว่า น้องน้อยเป็นเด็กที่ร่าเริง ช่างซักถาม เช่น เมื่อไปทหีบของเล่นที่ไม่เคยเล่นก็ถามขึ้นมาทันทีว่า "นี่อะไรคะไม่เคยเล่นเลย เอาออกดีกว่า นี่ต่อตรงไหนคะ นี่อะไร" การใช้คำพูดขอพูดเสียงดังห้วนๆ ถ้าไม่พอใจจะโตะกลับทันที และไม่ยอมใคร เช่น ระหว่างการเรียนกิจกรรม วงกลมก็ได้ยินเสียงน้องน้อยตะโกนเสียงดังเรียกให้ครูเอาเพื่อนที่นั่งข้างๆออกไปพร้อมกับผลักเพื่อนคนนั้น ให้ออกไปต่างๆ โดยน้องน้อยให้เหตุผลว่า "ก็เขามาอยู่กับน้องก่อน" ครูประจำชั้นกล่าวว่า "น้องน้อยค่อนข้างใช้อารมณ์ตนเอง อารมณ์รุนแรง ช่วยตนเองพอได้ไม่ค่อยเหมือนน้องนุช คุณแม่ก็อารมณ์ค่อนข้างร้อนสังเกตจากการพูดกับลูกและบุคลิก เวลาที่มีเพื่อนชมมาจนตนเองเกือบล้ม ก็เข้าไปดึงผมเขาแรงมาก เมื่อเรียกมาถามก็ตอบว่า มันมาชนหนู แต่ถ้าเป็นน้องนุชจะไม่โต้ตอบ" นอกจากนี้ถ้ารู้ว่าเพื่อนไม่ชอบในสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่ก็จะไม่เลิกทำทันทียังทำต่อ เช่น เข้าไปจับเพื่อนขณะที่เพื่อนกำลังทำงาน เพื่อนบอกว่าอย่า น้องน้อยก็ยังทำต่อด้วยใบหน้ายิ้มๆ

น้องน้อยสามารถเคลื่อนไหว หรือเคลื่อนที่ภายในห้องได้อย่างคล่องแคล่วเพราะคุ้นเคยและชินกับสถานที่แล้ว ขึ้นลงบันไดได้เอง(ห้องเรียนอยู่ชั้น3) แต่มักได้รับการช่วยเหลือทั้งจากครูและเพื่อน แต่ใน

วิชาพลศึกษากลับพบว่า น้องน้อยไม่ค่อยกล้าคลาน เดิน วิ่ง ฯลฯ ตามกิจกรรมที่ครูกำหนดแม้จะมีครูสูงให้วิ่งก็จะผินและไม่เป็นธรรมชาติ บางครั้งก็จะบ่นว่าอยากกลับห้องต่างกับน้องนุชจะคล่องแคล่วและกล้าที่จะเคลื่อนไหวมากกว่า สามารถวิ่งได้โดยไม่ต้องมีคนจูงและร่วมกิจกรรมในวิชาพลศึกษาได้ดีกว่าแม้ว่าจะมีความบกพร่องทางการเห็นเหมือนกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระดับการมองเห็นของน้องนุชมีมากกว่า

น้องน้อยสามารถช่วยเหลือตัวเองในเรื่องต่างๆ ได้พอสมควรและชอบให้คนช่วยก่อนที่จะทำเอง เช่น เรื่องการแขวนชุดที่ถอดเสร็จแล้วกับราวผ้าถ้ารู้ว่ามีครูอยู่ใกล้ๆ ก็จะพูดว่า "ครูแขวนให้หน่อย" เมื่อครูบอกให้แขวนเองน้องน้อยก็สามารถทำได้ หรือการเก็บเครื่องนอนกลับบ้านในวันศุกร์ก็จะพูดว่า "ครูพับให้หน่อย" ในขณะที่น้องนุชทำเอง(แม้จะไม่เรียบร้อย) เวลารับประทานอาหารสังเกตได้ว่ามักรับประทานได้ช้าครูต้องเข้ามาช่วยดูแลมากกว่าน้องนุชโดยครูกล่าวว่า "ดูเหมือนน้องน้อยจะไม่ค่อยมีแรงในการจับช้อน รู้สึกจับไม่ค่อยถนัด" เป็นต้น แต่ต่อมาระยะหลังๆ น้องน้อยก็สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดียิ่งขึ้นเมื่อได้รับการฝึกให้ช่วยเหลือตนเอง ทั้งนี้จะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อการช่วยเหลือต่อไป

การแสดงออกของน้องน้อยในกิจกรรมวงกลมระยะแรกๆ น้องน้อยมักจะชอบเอามือคลำแขน ขา หรือศีรษะของเพื่อนที่นั่งใกล้ๆ ซึ่งเพื่อนที่ถูกน้องน้อยทำเช่นนี้ส่วนใหญ่มักไม่ชอบและลุกหนีหรือสะบัดมือ น้องน้อยออกเพราะกำลังฟังครูสอนอยู่ ทั้งนี้เป็นเพราะน้องน้อยอยากทราบว่าเป็นใครอันเป็นสาเหตุหนึ่งที่เพื่อนๆ ไม่อยากนั่งใกล้ แต่ระยะหลังๆ ต่อมาพฤติกรรมเช่นนี้ไม่ค่อยเกิดให้เห็นอีก และเวลาที่น้องน้อยอยู่เฉยๆ เป็นเวลานาน เช่น ในกิจกรรมวงกลมซึ่งการเรียนการสอนมักต้องใช้สายตาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งจากการดูสิ่งของหรือของจริงที่ครูนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน การเรียนโดยดูจากบัตรภาพ และการฝึกอ่านจากบัตรคำ พฤติกรรมที่น้องน้อยมักแสดงออกในช่วงนี้คือ นั่งส่ายหน้า เอานิ้วเข้าปาก ยกขาข้างหนึ่งบนเก้าอี้ ถ้าถือผ้าเช็ดหน้าอยู่ก็จะหยิบมาโบกไปมาใกล้จมูก หรือนั่งก้มตัวเอามือยันพื้น เอามือกดตบบ้างเป็นบางครั้ง และถ้านั่งใกล้น้องนุชก็จะคุยกัน

น้องน้อยจะเล่นกับน้องนุชและน้องนุชก็จะเล่นกับน้องน้อยเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะทั้งสองรู้จักและสนิทกันมาก่อนตั้งแต่เรียนอยู่ที่ศูนย์อี โอะ จะเล่นอะไรมักเล่นสิ่งของชนิดเดียวกันซึ่งของเล่นที่ชอบเล่นมากที่สุดคือ บล็อกไม้ ครูประจำชั้นกล่าวว่า "ชอบมุมนี้มาก เล่นได้นานๆ บางครั้งก็เดินไปเล่นที่อื่นบ้างแต่สุดท้ายก็กลับมาที่เดิม" น้องน้อยมักเป็นคนเรียกหาน้องนุชถ้าไม่อยู่ใกล้กัน บางครั้งก็ถามเพื่อนว่า "น้องน้อยอยู่ที่ไหน" เพื่อนก็จะพาไป เมื่อผู้วิจัยถามว่า "จะเล่นกับเพื่อนคนไหนใหม่" ก็ได้รับคำตอบว่า "ชอบเล่นกับน้องนุชเพราะไม่สนิทกับคนอื่น" จึงมักเห็นทั้งสองเล่นด้วยกันเสมอๆ อุ้มกัน เดินกอดกัน ทะเลาะกันบ้าง ครูจากศูนย์อี โอะกล่าวว่า "ขึ้นอยู่กับอารมณ์ ถ้าวันไหนอารมณ์ไม่ดีก็มีตีกัน" ส่วนเด็กปกติปกติมักเล่นกับเด็กปกติด้วยกันถ้าเด็กปกติเล่นกับน้องน้อยหรือน้องนุช เป็นเพราะเด็กปกติเป็นฝ่ายมาปฏิบัติสัมพันธ์ก่อนทุกครั้ง

กรณีศึกษา : น้องนุช (นามสมมติ)

ลักษณะและบุคลิกโดยทั่วไป

น้องนุชเป็นเด็กผู้หญิงวัยมียาวอายุ 5 ปี 2 เดือน เป็นบุตรผู้ท้องผ่าคลอด มองจากลักษณะภายนอกเหมือนเด็กปกติทั่วไปและไม่ได้ใส่นว่นเหมือนน้องน้อย ความสามารถในการมองเห็นจัดว่าเป็นเด็กตาบอด คุณป้าซึ่งเป็นผู้ปกครองของน้องนุชกล่าวว่า “หมอบอกว่าใส่นว่นก็ช่วยไม่ได้ ตัดแว่นกันแสงให้ใส่ แต่ไม่ชอบใส่” สาเหตุของความบกพร่องทางการมองเห็นซึ่งบันทึกโดยแพทย์เฉพาะทางกล่าวว่า “เด็กคลอดก่อนกำหนด ได้รับออกซิเจนหลังคลอด ทำให้เส้นเลือดที่จอประสาทตาผิดปกติ”

น้องนุชเริ่มเข้ามที่ศูนย์ฮี ไอเมื่ออายุเกือบ 3 ปีมาหลังน้องน้อย เนื่องจากได้รับคำแนะนำจากแพทย์ที่รักษาอยู่ จากการให้สัมภาษณ์ของหัวหน้าศูนย์กล่าวว่า “ช่วงแรกที่มา น้องนุชไม่ค่อยมีสังคมและยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ตนเองต้องมาที่หนึ่ง ช่วยเหลือตนเองได้พอสมควร จึงเน้นด้านความพร้อมและการเรียนเบรลล์ให้ น้องนุชรับได้ไวมาก สังคมดีขึ้น วิชาการดี” และจากการทดสอบทักษะในด้านต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหว, การถือและหยิบจับสิ่งของ, การคลานนั่งเดิน, ฯลฯ พบว่า อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ น้องน้อยฝึกเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆอยู่ที่ศูนย์ฮี ไอประมาณ 1 ปีจึงพร้อมที่จะเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ

น้องนุชเป็นเด็กร่าเริง คุยและเล่นมากเฉพาะกับเพื่อนที่สนิท เช่น กับน้องน้อย พุดจาไพเราะ ถ้าอารมณ์ไม่ดีหรือไม่พอใจอะไรจะไม่ได้ตอบโดยใช้คำพูด แต่จะเงียบและไม่ยอมถ้าคิดว่าตนเองโดนแกล้ง เช่น ในการแบ่งกลุ่มเพื่อทำงานร่วมกัน น้องนุชแย่งตะกร้าลิกับเด็กปกติเพราะตนเองอยู่เฉยๆยังไม่มีอะไรทำเลยในขณะที่เด็กปกติได้อุปกรณ์ทำกันแล้ว ถ้าเพื่อนแย่งไปได้หรือฟ้องครูว่า น้องนุชไม่แบ่งอุปกรณ์ น้องนุชจะก้มหน้ากับโต๊ะและเงียบ เขามือกอดตา หรือถ้ามีเพื่อนมาถูกตัวและคิดว่าเพื่อนแกล้งก็จะป้องกันตนเองโดยการตีกลับ บางครั้งก็ตีผิดไปถูกเพื่อนคนอื่นก็มี

น้องนุชเคลื่อนไหวและเคลื่อนไหวที่ได้คล่องกว่าน้องน้อย เช่น การออกท่าทางในการออกกำลังกาย ประกอบเพลงตอนเช้า หรือการวิ่ง การกระโดดข้ามสิ่งกีดขวางเตี้ยๆในช่วงโมงพลศึกษา รวมถึงความคล่องตัวในการช่วยเหลือตนเองทั้งในด้านการแต่งตัว และการรับประทานอาหาร ไม่ชอบให้ใครมาช่วยหรือขอร้องให้ช่วยนอกจากกรณีที่ทำไม่ได้จริงๆ คุณป้าน้องนุชกล่าวว่า “น้องนุชทำอะไรได้ทุกอย่าง อาบน้ำทาเสื้อผ้าใส่เอง กินข้าวเอง อยู่บ้านถ้าไม่มีเวลาก็จะปล่อยให้เล่นเอง มาโรงเรียนดีขึ้นมากช่วยตนเองได้” ถ้าอยู่ว่างๆเป็นเวลานานน้องนุช มักนั่งแหว่งขาไปมา เขามือกอดตา สายตึระะ น้องนุชจะร่วมกิจกรรมทุกอย่างกิจกรรมที่ตนเองสามารถทำได้ เช่น การร้องเพลงประกอบท่าทางที่ตนเองทำได้

จากการสังเกตพบว่า เด็กปกติมักจะเข้ามาช่วยเหลือหรือพูดคุย และบอกว่าชอบน้องนุชมากกว่าน้องน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บุคลิกภายนอกและนิสัยที่ไม่แสดงออกในทางลบ เช่น ไม่พุดจาที่ไม่ไพเราะ ไม่เสียงดังเมื่อไม่พอใจใคร ทำให้เด็กปกติเข้ามาปฏิสัมพันธ์มากกว่าน้องน้อย นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ส่วนใหญ่ทั้งในด้านการพูดคุย หรือการเล่นร่วมกันระหว่างเด็กปกติกับน้องนุช พบว่า ส่วนใหญ่มักเริ่มจาก

เด็กปกติเข้ามาปฏิสัมพันธ์ก่อนเสมอ และสิ่งที่น้องนุชมักทำให้เด็กปกติบางคนไม่พอใจเช่นเดียวกับน้องน้อย ได้แก่ การสัมผัสตัวเพื่อนที่นั่งข้างๆขณะที่เรียนกิจกรรมวงกลม

น้องนุชมักมาโรงเรียนแต่เช้าเพราะบ้านอยู่ไกลเกรงว่าจะมาไม่ทัน (น้องน้อยมักมาโรงเรียนสายกว่าหรือมากในตอนที่กำลังเข้าแถว) เมื่อมาถึงก็มักจะแวะไปที่ศูนย์ไอ้ก่อนเพื่อไปเล่น หรือไปทำงานเสริม เช่น ฝึกการเขียนอักษรเบรลล์เพิ่มเติม นอกจากนี้คุณป้ายังกล่าวว่า "น้องนุชมาโรงเรียนชอบไปที่ศูนย์ตา(ศูนย์ไอ้)ก่อน ไม่อยากขึ้นข้างบนไม่มีเพื่อน อยู่ที่ศูนย์ตาจะวิ่งเล่น คล่องแคล่วกับเพื่อนๆ" ถ้าไม่แวะไปที่ศูนย์ไอ้ ไอ้ก็จะขึ้นไปห้องเรียน ไปทำแบบฝึกเพิ่มเติมที่ครูผู้สอนวางไว้ให้เด็กทุกคนที่มาโรงเรียน เข้าๆทำกัน มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาคณิตศาสตร์ หรือภาษาไทย โดยคุณป้าจะดูแลให้ทำและสอนจนกว่าจะได้เวลาเข้าแถว

ครูผู้สอน

ลักษณะและบุคลิกโดยทั่วไป

ครูผู้สอนน้องน้อยและน้องนุชในที่นี้ได้แก่ ครูประจำชั้น ครูการศึกษาพิเศษ และครูฝึกสอน 3 คน

ครูประจำชั้น เป็นผู้หญิงวัยกลางคนมีบุตรแล้ว 3 คน จบการศึกษาด้านอนุบาลมาโดยตรง มีประสบการณ์การสอนระดับอนุบาลเป็นเวลา 12 ปี เป็นคนที่มีอัธยาศัยดี เป็นกันเองกับนักเรียนทุกคน แต่ถ้าวางเวลาเรียนก็จะเสียงดังและดูบ้างโดยเฉพาะกับนักเรียนที่ไม่ตั้งใจ การทำโทษเมื่อเด็กทำผิดมีทั้งที่พูดตักเตือนและลงโทษโดยการตีในกรณีที่เตือนแล้วไม่ฟัง

ครูประจำชั้นผู้นี้เป็นครูท่านเดียวที่ได้สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติระดับอนุบาล 3 ตั้งแต่คนแรกจนถึงคนปัจจุบัน มีประสบการณ์ทั้งการสอนเด็กที่มีสายตาเลือนลางและเด็กตาบอด จากการสัมภาษณ์ครูประจำชั้นกล่าวว่า "เคยผ่านการเรียนวิชาการศึกษาพิเศษมาบ้าง แต่ล้มหมด เมื่อก่อนเขียนเบรลล์ 1-10 ได้เดี๋ยวนี้ล้มหมดแล้ว" ครั้งแรกที่ทราบว่าจะสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ครูประจำชั้นกล่าวถึงความรู้สึกที่ "ช่วงใหม่ๆกลัวใจมาก ไม่เคย จะสอนยังไง คิดมาก บอกศูนย์ไอ้ โอ้ว ไม่รู้เรื่อง ศูนย์บอกว่าไม่เป็นไร ก็คิดเองว่า ทำเหมือนสอนเด็กอนุบาลที่ยังช่วยตนเองไม่ได้แล้วเข้ามาใหม่ๆก็สอนตามนั้น ให้ลูบ จับ คลำ คม เวลาครูฝึกสอนสอนก็บอกให้เขาต้องถามคำถามเด็กทั้งสองด้วย"

สำหรับความรู้สึกที่มีต่อการเรียนร่วมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับเด็กปกติ ครูประจำชั้นมีความเห็นว่า "ดีสำหรับเด็กปกติ เพราะได้กับตัวเอง เมื่อก่อนกลัวคนตาบอดแต่ไม่ได้รังเกียจคิดว่าต่อไปเด็กปกติอาจจะช่วยเด็กตาบอดได้ มีความรู้สึกที่ดีและเคยชิน ดีกว่าแยกมาอยู่ต่างหาก เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอดเหมือนกับตัดขาดจากโลกภายนอก"

จากเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน และตัวเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นจึงพบว่า ครูประจำชั้น ให้ความรัก ความช่วยเหลือ และดูแลเด็กทั้งสองเป็นอย่างดีโดยแสดงออกทั้งในด้านการพูด และการปฏิบัติ โดยเฉพาะการช่วยเหลือในด้านต่างๆ

ครูการศึกษาพิเศษ เป็นผู้หญิงอายุไม่เกิน 30 ปี จบการศึกษาทางด้านการศึกษาพิเศษโดยตรง มีบุคลิกลักษณะเป็นคนอารมณ์เย็น สอนโดยใช้คำพูดที่มีเหตุผล ให้คำชมเชยเมื่อเด็กทั้งสองทำสิ่งใดได้ถูกต้อง ให้ความรักและเป็นกันเองกับเด็กตามอดทั้งสองคน เช่น สนทนากับเด็กทั้งสองว่า "เขียนวันที่ถึงไทแล้วคะคนเก่ง พรุ่งนี้จะเอาดาวมาให้" หรือ "เพื่อความมั่นใจเขียนไปเลย ผิดไม่เป็นไรจะให้เป็นเขียนที่หลังรู้ตัวไทหนักดไปเลย" เมื่อเด็กคนใดเขียนได้ถูกต้องก็จะชมว่า "เก่งนี้ ชำแต่ถูกไม่ว่าแต่เร็วและผิดก็ไม่ได้ใช้ใหม่คะ" หรือเมื่อได้ยินเด็กปกติพูดขณะที่มาดูแลเด็กทั้งสองเขียนอักษรเบรลล์ว่า "น้องนุชทำเร็วกว่าน้องน้อยอีก" ครูการศึกษาพิเศษก็ตอบเด็กปกติคนนั้นไปว่า "น้องน้อยเขาทำเร็วแล้ว แต่สมาธิน้อยไปหน่อย ต้องให้เวลาบ้าง" เป็นต้น ซึ่งครูการศึกษาพิเศษจะเข้ามาดูแลเด็กตามอดเฉพาะช่วงการเรียนแบบฝึกหัดเท่านั้น เมื่อสอนเสร็จก็ต้องรีบกลับไปที่ศูนย์ อี ไอ เพื่อไปสอนเด็กที่ศูนย์ต่อไปและถ้าวันใดครูคนใดคนหนึ่ง ที่ศูนย์ อี ไอ ไม่มาหรือวันนั้นมีเด็กที่ศูนย์เป็นจำนวนมากทำให้ครูผู้สอนไม่เพียงพอ วันนั้นครูการศึกษาพิเศษก็จะไม่ได้เข้ามาดูแลช่วยเหลือเด็กทั้งสอง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนเด็กตามอดทั้งสองแทนคือครูประจำชั้นซึ่งไม่มีความรู้ในการสอนอักษรเบรลล์ ครูประจำชั้นจะบอกให้เด็กทั้งสองเขียนตามแบบฝึกหัด และส่งงานให้ครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้ตรวจ มีอยู่วันหนึ่งครูการศึกษาพิเศษขึ้นมาเร็วกว่าปกติในช่วงที่เด็กกำลังเรียนกิจกรรมวงกลม และครูฝึกสอนกำลังให้เด็กออกไปเลือกบัตรคำนำไปวางในกระเปาะผนังให้ตรงกับบัตรภาพ ครูการศึกษาพิเศษได้ให้ความเห็นกับผู้วิจัยว่า "จริงๆเด็กทั้งสองก็ทำได้ ถ้าปรับเป็นอักษรเบรลล์และให้เด็กออกไปเลือก เพราะเป็นคำที่อ่านได้ สอนไปแล้ว แต่ไม่รู้จะรวบรวมครูหรือเปล่า เอาไว้จะนำมาให้ครูเขา"

จะเห็นได้ว่าครูการศึกษาพิเศษให้ความรักและความเอาใจใส่เด็กตามอดทั้งสองเป็นอย่างดี แต่เนื่องจากเวลาที่จะเข้ามาช่วยเหลือ ดูแล และให้คำแนะนำแก่ครูประจำชั้น, ครูฝึกสอน และเด็กปกติในเรื่องการปรับการเรียนการสอน และความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กตามอดให้สอดคล้องกับความบกพร่องของเด็กตามอดมีไม่เพียงพอ ซึ่งถ้ามีเวลามากกว่านั้นจะทำให้การเรียนการสอนและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันกับเด็กตามอดทั้งสองมีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่

ครูฝึกสอน 3 คน เป็นนักศึกษาหญิงชั้นปีที่ 4 โดยทำการฝึกสอนตลอดทั้งเทอมต้น ครูฝึกสอนทั้ง 3 คนเคยผ่านการเรียนวิชาการศึกษาพิเศษตามหลักสูตรที่ทางสถาบันกำหนดซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานโดยทั่วไป เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี เอาใจใส่ต่อนักเรียน และช่วยครูประจำชั้นในการดูแลนักเรียนแทนได้เป็นอย่างดี การสอนในแต่ละสัปดาห์ครูฝึกสอนทั้ง 3 คนสลับกันสอนคนละวันตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดี และหมุนเวียนกันไปเช่นนี้ตลอดทั้งเทอม ส่วนวันศุกร์ครูประจำชั้นเป็นผู้สอนและสรุปบทเรียนในแต่ละสัปดาห์ ลักษณะการสอนของครูฝึกสอนแต่ละคนมีลักษณะที่คล้ายๆกัน ลักษณะการสอนมีทั้ง

สอนจากของจริง สอนจากบัตรคำ บัตรภาพ ให้เล่นเกม สอนเป็นกลุ่มใหญ่ และสอนเป็นกลุ่มย่อย โดยในช่วงการสอนกิจกรรมวงกลมนั้นครูฝึกสอนทั้ง 3 คนจะปฏิบัติกับเด็กตาบอดเช่นเดียวกับเด็กปกติคนอื่น โดยได้รับคำแนะนำจากครูประจำชั้นว่า มีอะไรก็เรียกเด็กทั้งสองถามด้วย ส่วนในช่วงเวลาอื่นๆ เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหารเช้า การเคลื่อนที่และ/หรือการเคลื่อนไหว ครูฝึกสอนทั้ง 3 คนจะผลัดกันช่วยดูแลและช่วยเหลือเด็กตาบอดทั้งสองมากกว่าเด็กปกติคนอื่นอย่างเห็นได้ชัด โดยใครว่างหรืออยู่ใกล้ก็จะเป็นคนช่วยไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวและไม่ได้แสดงกิริยารังเกียจแต่อย่างใด เมื่อผู้วิจัยถามถึงความรู้สึกที่รู้ว่าต้องสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ครูฝึกสอนสองคนแรกกล่าวคล้ายๆกันว่า "กลัวว่าจะสอนแล้วใช้คำพูดที่ไม่ถูกต้อง สื่อไม่รู้เรื่อง อธิบายไม่ถูกและทำให้เด็กเกิดปมด้อย ไม่กล้าถาม" ส่วนครูฝึกสอนอีกคนกล่าวว่า "ไม่กังวลเท่าไร ไม่คิดว่ามีปัญหาแต่ต้องระวังคำพูด" และเมื่อผู้วิจัยถามถึงความรู้สึกที่ได้สอนเด็กตาบอดอีกครั้งเมื่อใกล้จะสิ้นเทอม ได้รับคำตอบคล้ายๆกันทั้งสามคนว่า "คิดว่าสอนยาก ต้องตัวต่อตัว โดยเฉพาะการสอนเขียนบางที่ต้องให้เด็กทั้งสองสอนกันเองไม่รู้อธิบายยังไง และรู้สึกมีโอกาสดี มีประสบการณ์ที่ดีกว่าคนอื่น ได้เห็นเด็กปกติค่อยๆปรับตัวเข้ากับน้องน้อยและน้องนุช"

จะเห็นได้ว่า ครูฝึกสอนทุกคนมีเจตคติที่ดีต่อเด็กตาบอดทั้งสองโดยสังเกตจากการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆอย่างไม่รีรอ แต่ในด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูฝึกสอนทั้ง 3 คนยังมีความกังวลไม่รู้ว่าจะสอนอย่างไร สอนวิธีไหนและคำนึงถึงความรู้สึกของเด็กทั้งสองเป็นหลัก

นักเรียนปกติ

นักเรียนในห้องนี้มีทั้งหมด 32 คน เป็นผู้หญิง 15 คน เป็นผู้ชาย 17 คน ส่วนใหญ่ทุกคนรู้จักกันดีเนื่องจากเคยเรียนด้วยกันมาตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ดังนั้นน้องน้อยและน้องนุชจึงเป็นนักเรียนใหม่ของห้องนี้ เด็กๆทุกคนทราบว่าหลังจากเปิดเทอมประมาณ 1 สัปดาห์จะมีเพื่อนมาใหม่ที่ตามองไม่เห็นมาเรียนด้วยซึ่งครูประจำชั้นเป็นคนบอก ส่วนรายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับตัวเด็กทั้งสองรวมถึงลักษณะสำคัญของเด็กตาบอดนั้น เด็กปกติไม่ทราบมากนัก ครูประจำชั้นเพียงบอกแนะนำว่า มีอะไรก็ให้คอยช่วยเหลือ จากการบอกเล่าของครูประจำชั้น ครูประจำชั้นกล่าวว่า มีเด็กบางคนเข้ามาถามว่า "เมื่อไหร่จะมาซักที" ครูประจำชั้นตอบว่า "ยังไม่มามอบตัวต้องมอบตัวก่อน" นอกนั้นก็ไม่เคยถามว่าเด็กตาบอดเป็นอย่างไร ครูประจำชั้นให้ข้อสังเกตว่า "อาจเป็นเพราะเขาเคยเห็นเด็กตาบอดที่สนาม จึงเหมือนรู้จักมาก่อน"

จากการสังเกตพบว่า มีนักเรียนปกติทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงบางคนมีการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม เช่น ใช้คำเรียกสรรพนามที่ไม่ไพเราะ, ไม่ชอบให้เด็กตาบอดมาสัมผัสตัวบ้าง เป็นต้น บางครั้งก็มีข้อขัดแย้งกันเกิดขึ้น เช่น กับเด็กชายนัท ซึ่งไม่ชอบน้องน้อยและมีข้อขัดแย้งกันบ่อยๆ แรกๆนัทเข้าใจว่าน้อยพอมองเห็น โดยนัทพูดกับครูประจำชั้นว่า "ก็เขาลืมตา โสแว่นก็ต้องเห็นดีขึ้น" หรือ "ถ้าน้อยมองไม่เห็นแล้วจะตีถูกนัทได้อย่างไร" เป็นต้น

นักเรียนปกติบางคนก็ให้การช่วยเหลือเด็กตาบอดเป็นอย่างดี หรือไม่แสดงท่าทางรังเกียจ แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนมากมักเป็นเด็กหญิงมากกว่า เช่น ออม ออมมักช่วยเหลือเด็กตาบอดทั้งสอง เช่น จุงมานิ่ง แก้อี หยิบนำให้ตี้ม หรือพาไปใส่รองเท้า เป็นต้น

เมื่อนักเรียนปกติเกิดข้อขัดแย้งกับเด็กตาบอดในเรื่องที่เข้าใจไม่ตรงกัน เช่น เด็กตาบอดเมื่อนั่งใกล้ใครในกิจกรรมวงกลมก็มักเอามือไปสัมผัสเพื่อนที่นั่งใกล้ ถ้าเพื่อนบางคนไม่ชอบก็อาจเกิดการตีกันไปมา หรือเมื่อนักเรียนปกติเห็นเด็กตาบอดเขียนและอ่านอักษรเบรลล์ก็สนใจเข้ามาดู บางคนก็ถามว่า "ทำอะไร" บางคนก็พูดว่า "ไม่เห็นเขียนอะไรเลย" บางคนก็เอามือมาลูบอักษรเบรลล์ที่หูนออกมา เป็นต้น ครูประจำชั้นก็จะเข้าไปตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งโดยอธิบายให้คูกรณีฟังว่า เด็กทั้งสองมองไม่เห็นจึงต้องใช้มือสัมผัสแทน หรืออธิบายสิ่งที่นักเรียนปกติสงสัยเป็นรายๆ ไป จนถึงเวลาใกล้ปิดภาคเรียนยังมีนักเรียนปกติบางคนคิดว่า น้องนุชมองเห็นแต่น้องน้อยมองเห็น (น้องนุชไม่ได้ใส่แว่น แต่น้องน้อยใส่แว่น) ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนปกติส่วนใหญ่ชอบเล่น หรือพูดคุยกับน้องนุชมากกว่าน้องน้อย เพราะน้องน้อยค่อนข้างให้อารมณ์เมื่อตนเองไม่พอใจ เช่น พูดคำไม่ไพเราะ และเสียงดัง เพื่อนจึงไม่ชอบเล่นด้วย แต่ถ้าเป็นน้องนุชจะไม่ค่อยโต้ตอบจึงไม่ค่อยเห็นใครมาเกรงด้วย

จากการสังเกตพบว่า ในช่วงโม่งอิสระนักเรียนหญิงมักเล่นกับนักเรียนหญิง ส่วนนักเรียนชายมักเล่นกับนักเรียนชายเช่นเดียวกัน โดยใครเคยเล่นกับใครก็มักจะเล่นกับเพื่อนคนนั้น เพื่อนในกลุ่มทำอะไรก็มักจะทำตามกันด้วย และเด็กตาบอดทั้งสองก็มักเล่นกันเอง (เล่นที่มุมบล็อกลูกไม้) มีบ้างที่นักเรียนหญิงปกติเข้ามาพูดคุย และเล่นด้วยใกล้ๆ แต่พูดหรือเล่นด้วยไม่นานก็ถูกไปเล่นกับเพื่อนผู้หญิงคนอื่น จึงมักพบเด็กตาบอดเล่นด้วยกันเสมอๆ บางวันที่ใครคนใดคนหนึ่งไม่มาก็จะมีนักเรียนหญิง เช่น ออม, บี, ต้องเข้ามาพูดคุยและเล่นด้วยนานมากขึ้น

นักเรียนส่วนใหญ่ช่วยเหลือตนเองได้ดีในทุกๆ ด้าน เช่น ในเรื่องการแต่งกาย การถอดและใส่ชุดนักเรียน หรือรองเท้า และทำได้อย่างคล่องแคล่ว ครูผู้สอนเพียงแต่กระตุ้นให้ทำตามเวลาที่กำหนดเท่านั้น